

Heini Hakulinen, Mark Jääskeläinen, Aino Leskinen & Joni Luukkala

Lyhytelokuvaprojekti yhteistyössä Vailla
vakinaista asuntoa ry:n kanssa

Tekijät Otsikko	Heini Hakulinen, Mark Jääskeläinen, Aino Leskinen & Joni Luokkala Elokuvaprosjekti yhteistyössä Vailla vakinaista asuntoa ry:n kanssa
Sivumäärä Aika	37 sivua + 4 liitettä Kevät 2012
Tutkinto	Sosionomi AMK
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi AMK
Ohjaajat	Lehtori Seija Mäenpää Lehtori Riikka Tiitta
<p>Monimuotoinen opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Vailla vakinaista asuntoa (Vva) ry:n kanssa. Vva ry on aktiivinen asunnottomien asian puolesta toimija yhteiskunnallisella tasolla. Opinnäytetyön kohderyhmänä olivat asunnottomuutta kokeneet, Vva ry:n kävijäkuntaan kuuluvat ihmiset. Opinnäytetyö koostui kahdesta osasta: lyhytelokuvasankstista, joka on opinnäytetyön tuotos ja raportista, jossa kuvataan ja arvioidaan projektia. Projektin tuotoksena valmistunut lyhytelokuva tehtiin yhdessä yhdistyksen kävijöiden kanssa heidän tekemäänsä käsikirjoitukseen pohjautuen.</p> <p>Suomessa on viime vuosina tehostettu toimenpiteitä pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseksi. Syrjäytyminen ja marginalisaatio ovat ilmiöitä, jotka voivat yksilön kohdalla johtaa asunnottomuuteen. Asunnottomuus on sosiaalinen ongelma, johon sosiaalityöllä pyritään vastaamaan. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten sosiokulttuurisen innostamisen teoriaa voi hyödyntää asunnottomuutta kokeneiden henkilöiden kanssa. Elokuvanteko sosiaalialan luovana työmenetelmänä toi sosiokulttuurisen innostamisen teorian käytäntöön projektin aikana. Projektin tarkoituksena on ollut, että sosiaalialan opiskelijat ja työntekijät voivat tulevaisuudessa hyödyntää opinnäytetyötämme toteuttaessaan luovia menetelmiä asiakastyössä.</p> <p>Työn raportissa kerrotaan elokuvanteon prosessin eri työvaiheista ja nostetaan esille huomioita, jotka olivat olennaisia prosessin onnistumisen kannalta. Sosiokulttuurisen innostamisen onnistumista arvioidaan itsearviointiin ja kerätyn palautteen pohjalta.</p> <p>Elokuvasankstista saadun kokemuksen mukaan voidaan tulkita, että sosiokulttuurinen innostaminen sopii kohderyhmän kanssa tehtävään työhön. Projektin aikana ihmisiä aktivoitiin osallisuuteen ja vastuullisuuteen. Päähteettömyyteen tukeminen onnistui kuvausten aikana. Lisäksi ammattieettiset kysymykset nousivat esille projektin edetessä.</p>	
Avainsanat	Sosiokulttuurinen innostaminen, asunnottomuus, elokuvanteko, luovat menetelmät

Authors Title	Heini Hakulinen, Mark Jääskeläinen, Aino Leskinen & Joni Luukkala Short Film Project in Co-operation with Vailla vakinaista asuntoa ry
Number of Pages Date	37 pages + 4 appendices Spring 2012
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Program	Degree Program in Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Seija Mäenpää, Senior Lecturer Riikka Tiitta, Senior Lecturer
<p>The practice-based thesis was carried out in co-operation with Vailla vakinaista asuntoa (Vva) ry. Vva is a NGO that plays an active part in defending the rights of the homeless in society. The target groups for this Bachelor's Thesis were people who had experienced homelessness. The thesis consisted of two parts: the short film project and the report that described and evaluated the project. The short film was made in co-operation with the attenders of the NGO based on the script they had written.</p> <p>During recent years Finland has increased measures to reduce homelessness. Social exclusion and marginalization are phenomena that can lead to homelessness. Homelessness is a social problem that social work seeks to address. The aim of this thesis was to examine how the theory of sociocultural animation could be utilized with homeless people and with people who had experienced homelessness. Filmmaking as a creative social work method of sociocultural animation brought the theory into practice during the project. The purpose of the project was to give students and social workers an opportunity to benefit from our thesis in implementing creative methods in the future.</p> <p>The thesis explained the process of filmmaking and highlighted the different phases of the project. The report described homeless people's remarks, which were essential to the success of the project. Sociocultural animation was assessed through self-evaluation and feedback collected during the process.</p> <p>The film project showed that socio-cultural animation was a suitable method for working with the target group. During the project, people were activated towards participation and responsibility. The project succeeded in supporting substance-free activity during the filmmaking process. Professional ethical questions emerged during the process.</p>	
Keywords	Sociocultural animation, homelessness, filmmaking, creative methods

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Asunnottomuus ilmiönä	2
2.1	Syrjäytyminen ja marginalisaatio	4
2.2	Vailla Vakinaista Asuntoa ry—asunnottomien äänet kuuluviin	5
3	Sosiokulttuurinen innostaminen ja luovat menetelmät	8
3.1	Sosiokulttuurinen innostaminen	8
3.2	Luovat menetelmät	10
4	Elokuvantekoprosessin kuvaus	12
4.1	Tavoitteena sosiokulttuurisen innostamisen käyttö elokuvaprojektissa	12
4.2	Elokuvaprojektin valmistelut	13
4.3	Elokuvan kuvausten toteuttaminen	15
4.4	Ohjaaminen	17
4.5	Editointi	18
4.6	Ensi-iltajuhlat ja julkistaminen	20
5	Projektin arviointia	22
5.1	Osallisuus projektissa	22
5.2	Ryhmäilmiöiden esiintyminen	24
5.3	Innostamisen onnistuminen	27
5.4	Elokuvaprojektin palaute	29
5.5	Johtopäätökset	31
6	Pohdinta	33

Lähteet

Liitteet

Liite 1. Palautekeskustelun teemarunko

Liite 2. Lyhytelokuvaprojektin kuvausaikataulu

Liite 3. Artikkelin Vva ry:n Aukki-lehteen

Liite 4. Kutsu ja lehdistötiedote lyhytelokuvan ensi-iltajuhlaan

1 Johdanto

Suomen valtioneuvosto teki helmikuussa 2008 periaatepäätöksen pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseksi vuosina 2008—2011. Ohjelman tavoitteena oli puolittaa pitkäaikaisasunnottomuuden määrä vuoteen 2011 mennessä ja tehostaa toimenpiteitä asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseksi. (Ympäristöministeriö 2011.) Ohjelma sai jatkoa vuosille 2012—2015. Uuden ohjelman tavoitteena on pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen vuoteen 2015 mennessä. (Fredriksson—Kaakinen 2010: 5.)

Tässä opinnäytetyössä käsitellään asunnottomuuden teemaa. Monimuotoinen opinnäytetyö toteutettiin lyhytelokuvaprojektina yhteistyössä Vailla vakinaista asuntoa (Vva) ry:n kanssa. Vva ry toimii asunnottomien edunvalvojana. Yhdistys pyrkii vaikuttamaan yhteiskunnallisella tasolla lainsäädäntöön ja ajankohtaiseen asuntopolitiikkaan siten, että asunnottomien tilanne huomioidaan päätöksiä tehdessä. Lisäksi yhdistys pyrkii toimintansa avulla vaikuttamaan yksilötasolla kunkin asunnottoman tilanteeseen ja järjestää erilaisia tukipalveluita asunnottomille. Yhdistys pyrkii käytännön toiminnan, tapahtumien ja tiedonvälittäjänä toimimisen keinoin tekemään asunnottomien aseman näkyväksi yhteiskunnassa. (Vva ry 2012: 12.)

Opinnäytteessä hyödynnetään sosiokulttuurisen innostamisen keinoja lyhytelokuvaprojektissa, jonka keskeisimpinä toimijoina ja sisällön tuottajina ovat olleet asunnottomuutta kokeneet henkilöt. Tavoitteena oli selvittää, miten sosiokulttuurisen innostamisen menetelmää voi hyödyntää asunnottomien ja asunnottomuutta kokeneiden parissa sosiaalialan työssä. Opinnäytetyössä pyritään kehittämään sosiaalialan työmenetelmiä tuottamalla tietoa, josta olisi hyötyä alan opiskelijoille ja työntekijöille vastaavanlaisten projektien ja kohderyhmän ohjauksessa. Projekti toteutettiin, koska olimme kiinnostuneita asunnottomien ihmisten nykytilanteesta ja halusimme perehtyä aiheeseen lähemmin. Projektin läpivientiä ja positiivisten ryhmäkokemusten syntymistä edesauttoi kiinnostuksemme sosiaalialan luovia menetelmiä kohtaan.

Opinnäytetyön raportissa esitellään toteutetun projektin eri vaiheet ja tulokset. Ensin kerrotaan asunnottomuudesta yhteiskunnallisena ongelmana. Projektin kohderyhmän rajaamiseksi kuvataan syrjäytymistä ja marginalisaatiota asunnottomuuteen liittyvinä ilmiöinä. Samassa kappaleessa esitellään työelämäyhteistyötahon Vva ry:n toiminnan arvot ja periaatteet. Raportissa avataan projektin toteutuksen tukena toimineiden sosiokulttuurisen innostamisen teoriaa sekä luovien menetelmien käyttöä sosiaalialan työssä. Elokuvaprosjektia tarkastellaan käytännön prosessina esittelemällä toteutuksen vaiheita ja sisältöä. Raportissa perustellaan, miksi vastaavanlaisten luovien projektien tuottaminen ja niistä raportointi on tärkeää sosiaalialan kehittämisessä. Projektin aikana esiintyneitä ilmiöitä arvioidaan teorian ja lähdemateriaalien tuella. Lisäksi arvioimme omaa työskentelyämme projektissa itsearvioinnin ja palautteista saamiemme tietojen avulla. Lopuksi pohditaan ammatillisen osaamisen kehittymistä sekä ammattieettisiä kysymyksiä.

2 Asunnottomuus ilmiönä

Tässä kappaleessa kerrotaan asunnottomuudesta yhteiskunnallisena ilmiönä. Asunnottomuuden määrittely oli opinnäytetyön aiheen rajaamisen kannalta tärkeää. Asunnottomuus on usein huono-osaisuuden ilmentymä, johon liittyvät vahvasti syrjäytymisen ja marginalisaation käsitteet, joista kerrotaan tämän kappaleen yhteydessä. Lisäksi kuvataan Vailla vakinaista asuntoa ry:tä asunnottomien oikeuksia puolustavana yhdistyksenä.

Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen mukaan jokaisella ihmisellä on oikeus riittävään elintasoon, joka turvaa henkilön ja hänen perheensä hyvinvoinnin ja terveyden. Asunto luetaan julistuksen mukaan ihmisen perusoikeudeksi. (Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus 1998.) Asunnottomuuden määrittely ei ole kansainvälisellä tasolla helppoa, sillä asunnottomuuden ilmenemiseen liittyy erilaisia sisältöjä eri maissa. Suomessa ja Euroopan maissa asunnottomuuden ongelman ratkaisemisen ymmärretään vaativan sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyötä. (Asunto ensin. n. d.) Suomen tilastokeskus määrittelee asunnottomiksi henkilöt, jotka asuvat ulkona, tilapäismajoituksissa tai laitoksissa. Vapautuvat vangit, joilla ei ole tiedossa asuntoa, tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten

luona majoilevat ja kiertelevät henkilöt lasketaan myös asunnottomiksi. (Tilastokeskus Asunnoton. n.d.).

Asunnottomuudella on Suomessa pitkä historia, sillä jo 1800-luvulla nukuttiin kellareissa ja taivasalla. Sodanjälkeiset ajat ja teollistuminen toivat pääkaupunkiseudulle noin kymmenentuhatta uutta asukasta vuosittain. Muuttovirta kaupunkeihin aiheutti sen, että vuokra-asuntoa ei löytynyt kaikille ja suurin osa tulokkaista asui siirtotyömaiden parakeissa. (Kärkkäinen—Hannikainen—Heikkilä 1998: 12—14). 1960-luvulla asunnottomuutta pidettiin alkoholistien, työttömien ja irtolaisten ongelmana, jota yritettiin ratkaista sosiaalihuollon avulla. Perustettiin alkoholistien hoito- ja huoltokoteja sekä väliaikaisia asuntoja ja yömajoja. Saavuttaessa 1980-luvulle, valtio määritteli asunnottomuuden erilliseksi kysymykseksi irtolaisuudesta. Asunnottomuuden syyksi tulkittiin tuolloin asuntojen puute (Kärkkäinen ym 1998: 14—18.)

Perustuslakiin asunto-olojen kehittämistä ja edistämistä tukeva pykälä saatiin vuonna 1995. ”Asunto-oloja tulee kehittää siten, että asunnottomaksi joutuneelle järjestetään kohtuulliset asumisolot, mikäli hän ei kykene omatoimisesti ilman kohtuuttomia vaikeuksia niitä järjestämään.” (Valtioneuvoston laki asunto-olojen kehittämisestä 919/1985 § 5). Kesti lähes vuosisadan ennen kuin asunnottomuus määriteltiin myös yhteiskunnalliseksi kysymykseksi.

Sosiaalisten ongelmien kuten asunnottomuuden taustalla ovat usein yhteiskunnan rakenteelliset, sosiaaliset, kulttuuriset sekä henkilökohtaiset ja elämänhistorialliset tekijät. Sosiaali- ja terveydenhuollossa viranomaiset saattavat tulkita asunnottomuuden yksilön omaksi syyksi, sopeutumattomuudeksi ja asuinkyvyyttömyydeksi. Tutkimusten mukaan asunnottomien yhteisenä ongelmana ovat päihteet, ensisijaisesti alkoholiongelmat. Päihteiden käyttö on sisäistettyä toimintaa, joka syvetessään työntää muut toiminnat sivuun. Ihmisen koko elämänpiiri alkaa hitaasti muotoutua päihteiden käytön ympärille. Päihdeongelmalliselle asunnon hankinta ei ole ensisijaista elämässä. (Tainio 2009: 31—36, 38.) Asunnottomat kärsivät usein monista ongelmista ja tarvitsevat laaja-alaista apua. Asunnon tai asuntolapaikan järjestäminen on edellytys, jonka saamisen jälkeen yksilön päihde- ja mielenterveysongelmiin voidaan tarjota kokonaisvaltaisempaa tukea.

Asunnottomuuden keskeisiä riskejä ovat sosiaalisten tekijöiden, kuten perheen ja verkoston puuttuminen. Yhteiskunnan asuntomarkkinoilla syrjäyttäviksi sosiaalisiksi rakenteiksi lukeutuvat muun muassa kohtuuhintaisten asuntojen puute sekä riittämätön hoidon takaaminen mielenterveys- ja päihdeongelmallisille. Henkilökohtaisiksi riskitekijöiksi asunnon saamisessa on tunnistettu edellä mainittujen lisäksi henkilöhistoria erilaisissa laitospäristöissä kuten vankilassa, lastenkodissa tai psykiatrisessa sairaalassa. Asunnottomuusriskiksi lukeutuu myös koulun keskeytyminen. (Lehtonen—Salonen 2008: 29—31.) Syrjäytyminen saattaa olla yksilön asunnottomuutta edeltävä prosessi, jonka käsitettä avaamme seuraavaksi.

2.1 Syrjäytyminen ja marginalisaatio

Asunnottomuus voidaan tulkita äärimmäisen syrjäytymisen ilmentymänä (Hietaniemi 2008: 9). Syrjäytymisen käsite sisältää monia ulottuvuuksia. Kulttuureissa syrjäytymistä määritellään eri tavoin. Suomalaisessa keskustelussa syrjäytyminen määritellään yksilön joutumiseksi yhteiskunnan keskeisimpien toimintojen ja areenoiden ulkopuolelle. Syrjäytyneen yksilön siteet yhteiskuntaan ovat heikentyneet. Yksilö määritellään syrjäytyneeksi myös silloin, kun hänen todetaan olevan heikosti yhteiskuntaan integroitunut. (Raunio 2006: 9—10.) Näkökulman rajaaminen syrjäytymiseen mahdollistaa yhden lähestymisen opinnäytetyön aiheeseen ja asunnottomuuden tarkasteluun.

Sosiaalityössä syrjäytyminen määritellään kasaantuneina ongelmina, jotka johtavat huono-osaisuuteen (Raunio 2006: 28). Syrjäytyminen on mutkikas prosessi, joka koostuu erilaisista sosiaalisista ongelmista ja köyhyydestä. Eriarvoisuus aineellisissa, kulttuurisissa ja sosiaalisissa elämän osa-alueissa on yhä useammin siirtymässä sukupolvelta toiselle. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: 2012.) Kasautuneet hyvinvoinnin ongelmat eivät silti yksinään määritä yksilöä syrjäytyneeksi. Sivuun joutuminen elämän tärkeiltä osa-alueilta saattaa ennustaa syrjäytymistä. Yksilö voi ajautua sivuun työstä, perhe-elämästä, sosiaalisista suhteista ja tavanomaisista kulutusmahdollisuuksista. Köyhyys on myös sidoksissa syrjäytymiskehitykseen. Suhteellinen tuloköyhyys tarkoittaa sitä, että yksilöllä tai kotitaloudella ei ole varaa vallitsevaan käsitykseen vähimmästä toimeentulosta. On selvää, että köyhyys muodostuu varsinaiseksi yksilön ongelmaksi vasta jatkuessaan pidempään. Pitkään

jatkuvalle köyhyydellä on todettu olevan yhteys hyvinvoinnin ongelmiin ja syrjäytymiseen. (Raunio 2006: 31–32, 34–35).

Asunnottomat ovat usein syrjäytyneitä, joiden todellisuus on värittänyt poikkeavaksi valtaväestöstä ja yhteiskunnallisesta normaalisuudesta. (Raunio 2006: 18–19.) Marginalisaation käsite ja sen suhde syrjäytymiskehitykseen syventävät ymmärrystä asunnottomuuteen johtavasta kehityksestä. Marginalisoituneet ihmiset eivät ole varsinaisesti syrjäytyneitä, sillä marginalisaatioon liittyy yhteiskunnan normaalisuuteen palaamisen mahdollisuus. Marginalisoituneet ihmiset kuuluvat normaalisuuden ulkopiiriin, kun taas syrjäytyneet kuuluvat ulossuljettujen piiriin. Ulossulkeminen mielletään osaksi syrjäytymisen prosessia, tilaksi jota leimaa osattomuus yhteiskunnallisesta normaaliudesta. Marginalisaatio ei välttämättä merkitse syrjäytymistä, mutta siihen liittyy syrjäytymisen riski. Marginaaliin hakeutuminen voi olla myös yksilön tietoista toimintaa. (Raunio 2006: 55–56.)

Huomasimme projektin aikana, että tekijäryhmä koostui ihmisistä, joiden sosiaalinen todellisuus lähestyi marginalisoituneiden yksilöiden todellisuutta. Meille tekijäryhmän jäsenet näyttäytyivät ihmisinä, jotka olivat tietoisesti hakeutuneet marginaaliin. Heidän elämäntapansa ja asenteensa edustivat monella tavalla yhteiskunnan normaalisuuden reunoja. Tekijäryhmän jäsenet olivat kaikilla tapaamiskerroilla lähes poikkeuksetta aktiivisia ja aloitekykyisiä henkilöitä, jotka kuitenkin mielellään asettuivat marginalisoituneen ihmisen asemaan ja rooliin. Koimme, että tekijät hakivat elokuvaprojektista tukea oman elämäntarinan hyväksymiseen.

2.2 Vailla Vakinaista Asuntoa ry—asunnottomien äänet kuuluviin

Vuonna 1986 asunnottomien omatoimisesti perustama Vailla vakinaista asuntoa ry on valtakunnallinen etujärjestö, jonka tarkoituksena on yhteismajoituksessa asuvien ja asunnottomien elinolojen parantaminen siten, että jokaisella asuntoa vailla olevalla olisi mahdollisuus itsenäiseen asumiseen. Vva ry:n tarkoituksena on tuoda asunnottomien ääntä kuuluviin niin ruohonjuuritasolla kuin Euroopassa. Vva ry on eurooppalaisen asunnottomien kattojärjestön European Federation of National Organisations Working with the Homeless (Feantsa) jäsen, jonka kautta kansainvälinen vaikuttaminen mahdollistuu. (Vva Ry 2012: 3.)

Poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton Vva ry saa asunnottomien ääniä kuuluville muun muassa omakustanteisen Asumus-lehden avulla sekä kerran vuodessa järjestettävässä valtakunnallisessa Asunnottomien yö -tapahtumassa. Erityisen tärkeässä asemassa järjestön toiminnassa ovat vapaaehtoiset ja asunnottomuutta kokeneet henkilöt, jotka osallistuvat aktiivisesti toimintaan palkatun henkilökunnan kanssa. Lähtökohta Vva ry:n toiminnassa on periaate, jonka mukaan asunnoton ei ole asiakas tai auttamistyön kohde, vaan aktiivinen osallistuja ja jäsen. Asumus-lehden ilmestyessä ensi kerran vuonna 1987 oli Suomessa noin 20 000 asunnottomia. Valtion, kuntien ja järjestöjen toimet vähensivät asunnottomien määrää noin 10 000:lla 1990-luvun aikana. 2000-luvun puolivälin jälkeen asunnottomien määrä lähti jälleen kasvuun. Suomessa oli vuonna 2011 noin 8000 asunnottomia, joista puolet pääkaupunkiseudulla. (Vva Ry 2012: 3.)

Vva ry laajensi toimintaansa 1990-luvun alussa. Yökahvila Kalkkers perustettiin 1998. 2000-luvulla tuetun asumisen projekti Sällikoti ja etsivää työtä kehittävä Yökiitäjä-bussi kasvattivat järjestön toimintaa. Henkilökunnan lukumäärä kaksinkertaistui toisen vuosituhaten alussa. Yökahvila Kalkkersissa on kymmenen vuoden aikana vierailut yli 100 000 kävijää. Kahvilassa annetaan yöaikaan ohjausta ja neuvontaa sekä kriisi- ja ensiapua. Kävijöiden ohjaus Helsingin Hietaniemenkadun palvelukeskukseen on pudottanut viime vuosina yökahvilan kävijämääriä selvästi ja toimintaa sekä aukioloaikoja on osin jouduttu supistamaan. Sällikoti on tuetun asumisen 28-paikkainen yksikkö, josta Helsingin kaupunki ostaa vuonna 2012 ensi kertaa palveluita asunnottomille. (Vva ry 2012: 3, 16).

Vapaaehtois- ja vertaistoiminnan keskus Vepa on näkyvä Vva ry:n kokoontumispaikka Helsingin Kalliossa, jonne monet Vva ry:n kävijät ja vapaaehtoiset löytävät tiensä päivittäin. Vepa toimii matalan kynnyksen periaatteella. Vepassa voi hoitaa sosiaali- ja terveydenhuoltoon sekä muihin virka-asioihin liittyviä toimia. Kävijöiden omaa aktiivisuutta sekä mahdollisuuksia osallistua päivittäisiin toimintoihin tuetaan. Vepassa toimii vertaisohjaaja, joka vastaa käytännön työstä. Vva ry:ssä voi myös toimia työharjoittelussa, yhdyskuntapalvelussa tai vapaaehtoisena. (Vva ry 2012: 15.) Järjestön hallinnosta ja taloudesta vastaa vuosittain valittava kuusijäseninen hallitus sekä toiminnanjohtaja. Sällikoti-hankkeen taloudesta vastaa toiminnanjohtajan ja hallituksen lisäksi yksikön vastaava. Hallitus kokoontuu vähintään kuusi kertaa

vuodessa. Sällikodin toimintaan haetaan rahoitusta Raha-automaattiyhdistykseltä, Helsingin kaupungilta ja säätiöiltä. Järjestön toimintaan haetaan varoja myös muilta tahoilta. Keräyksillä, Aukki-lehden ilmoitusmyynnillä ja jäsenhankinnalla hankitaan tukea järjestön toiminnalle. Yhdistys ottaa vastaan lahjoituksia ja omaa valtakunnallisen rahankeräyslavan. Vuonna 2012 Vva ry keskittyi hallituksen laatiman asunnottomuusohjelman 2012-2015 painopisteisiin selvittämällä nuorten, maahanmuuttajien ja pienituloisten asunnottomuuspolkuja ja asumisen ratkaisuvaihtoehtoja. (Vva ry 2012: 12.)

Kokemuksemme Vva ry:stä yhteistyötahona on ollut positiivinen. Vva ry:n toiminnanjohtaja toimi omasta roolistaan käsin ennakkoluulottomasti, ideoitamme kuunnellen ja tukien. Järjestö antoi vapaat kädet projektin tuottamiseen ja ideointiin mahdollistamalla käytännön ratkaisujen toteutumisen. Vepasta muodostui viikonloppuisin projektin toteutusvaiheen tapaamispaikka, jossa tutustuttiin ja kohdattiin tekijäryhmän kesken. Vepa toimi aidon kohtaamisen areenana, jonne kaikkien oli helppo saapua. Kokoontumispaikan mahdollistamisen lisäksi Vva ry vastasi myös kuvausviikonloppujen ruokailukustannuksista. Yhteisen ruokailun järjestäminen oli tärkeää koko kuvausprosessin onnistumisen kannalta ja oli hienoa, että Vva:ssa ymmärrettiin ruokailun merkitys osana projektin läpivientä.

Toiminnanjohtajan näkemyksen mukaan elokuvaprojekti linkittyy luontevasti yhdistyksen osallistumisstrategiaan. Hänen mukaansa osallistumisstrategia tarkoittaa käytännössä sitä, että yhdistys pyrkii huomioimaan kaikki mahdolliset tavat ja keinot, joilla kävijät pystyvät osallistumaan toimintaan ja sitä kautta yhteiskuntaan. Vva ry:n kävijäkunnasta puhuttaessa tarkoitetaan monesti osattomia ihmisiä, jotka eivät kykene osallistumaan edes oman elämänsä päätöksentekoon. Vva ry pyrkii vahvistamaan ihmisten omia valintoja ja osallisuutta kaikissa yhdistyksen toimipisteissä ja toiminnoissa. Vva ry:n päätöksenteko perustuu osallisuuden tavoitteluun. Pieniä arjessa tapahtuvia valintoja pyritään tukemaan. Mahdollistetaan kävijälle vaikka valinta kahvin ja teen välillä, silloin kun hänellä ei ole edellytyksiä tehdä muita valintoja. Toiminnanjohtajan näkemyksen mukaan kaikki pienet ja suuret valinnat lisäävät osallisuutta. (Toiminnanjohtaja Vva ry. 2011.)

3 Sosiokulttuurinen innostaminen ja luovat menetelmät

Opinnäytetyön teoreettiseksi viitekehyyksi valittiin sosiokulttuurinen innostaminen ja luovien menetelmien käyttö sosiaalialan työssä. Tässä kappaleessa nostetaan esille projektia eteenpäin vieneen viitekehyyksen keskeiset ideat ja lähtökohdat.

3.1 Sosiokulttuurinen innostaminen

Sosiokulttuurinen innostaminen on toimintaa, tutkimusta ja teoriaa. Sosiokulttuurisen innostamisen aatteet ja käytännöt ovat levinneet maailmalla varsin laajalle ja siten määritelmiä on useita. (Kurki 2000: 9.) Argentiinalaisen innostamisen puolestapuhujan Ezequiel Ander-Eggin mukaan sosiokulttuurinen innostaminen on sellaisten sosiaalisten käytäntöjen yhdistelmä, joiden tavoitteet liittyvät elämänlaadun kehittämiseen ja osallistuvaan pedagogiikkaan. Innostamisen käytännöt edistävät ihmisten osallistumista kulttuuriseen kehitykseen ja luovat mahdollisuuksia ihmisten väliselle vuorovaikutukselle. (Kurki 2000: 21.)

Juha Hämäläinen määrittelee sosiokulttuurisen innostamisen yhdeksi sosiaalipedagogisen työn muodoksi, sosiaalista osallistumista korostavaksi sosiaalisiksi liikkeeksi. Innostamisen tavoitteena on rohkaista ihmisiä toimimaan luovasti ja kriittisesti. Tämän työmuodon välityksellä ihmisen tietoisuutta pyritään herättelemään, jotta hän ottaisi aktiivisesti käyttöön omat sisäiset voimavaransa hänen itsensä ja yhteisönsä kehittämiseksi. Sosiokulttuurinen innostaminen on Hämäläisen mukaan pedagogisen vaikuttamisen tekniikkaa. Innostamisessa korostuu ihmisten ohjaaminen aktiivisiksi toimijoiksi ja yhteisöjensä kehittäjiksi. Innostaminen suuntaa vapaa-ajan toimintojen sekä sosiaalisten ja kulttuuristen tarkoitusperien toteuttamiseen. Emansipaation ja osallistumisen lisääminen on innostamiselle keskeinen tehtävä. (Hämäläinen 1999: 72.)

Kaikille sosiokulttuurisen innostamisen määritelmille yhteistä on innostamisen prosessin ajatus, jonka mukaan innostaminen on tapa saada ihmiset toteuttamaan itseään. Innostaja pyrkii herättämään ihmisten tietoisuutta organisoimalla toimintaa. Tarkoituksena on edistää sosiaalista kommunikaatiota ja lisätä ihmisten välistä

vuorovaikutusta. Näillä keinoilla pyritään laaja-alaisesti parantamaan ihmisten elämänlaatua ja luomaan mahdollisuuksia sosiaaliseen muutokseen. (Kurki 2000: 19.) Lyhytelokuvaprojektin tarkoituksena oli aktivoida osallistujia mukaan yhteiseen toimintaan. Innostamisen avulla vaikutimme osallistujien kokemukseen positiivisella tavalla. Osallistumiskokemus mahdollistui ryhmätoiminnan ja yhdessä tekemisen kautta.

Aito osallistuminen vaatii syntyäkseen herkistymistä ja motivaatiota. Herkistyminen tarkoittaa tietoisuuden heräämistä. Motivaatio on astetta syvempää tietoisuutta, jossa ihminen keskittää huomionsa johonkin tiettyyn toimintaan, jonka hän kokee oman elämänsä kannalta merkitykselliseksi. Ammatillinen innostaja tarvitsee kykyjä ihmisten herkistämiseen ja motivointiin, edellyttäen perustakseen myönteistä ihmiskäsitystä ja uskomista jokaisen ihmisen kykyihin dialogissa sekä päätöksenteossa. (Kurki 2000: 133.)

Jean-Claude Gillet on kuvannut innostamisen kolme kollektiivista tehtävää. Innostamisen tehtävät eivät kuulu ainoastaan innostajalle vaan vastuu on osallistujien yhteinen. Kollektiivinen tehtävä jaetaan kolmeen osaan, jotka painottuvat eri tavoin innostamisen prosesseissa. (Kurki 2000: 64, 77.) Tekninen tuotantotehtävä on se kyseessä oleva projekti, joka tuotetaan. Tuotteena on esimerkiksi informaation vaihtoa, ilmaisullisten suhteiden luomista ja konkreettista työtä. Tuottamisella tavoitellaan projektista riippuen fyysisiä ja älyllisiä kykyjä, muodostetaan sosiaalisia suhteita ja tuetaan osallistujien vapaata ilmaisua. Innostajat ovat tuotantotehtävän asiantuntijoita, jotka kannustavat ryhmän jäseniä tuottamiseen, rakentamiseen ja tekemiseen. Tuotantotehtävässä korostuu tekninen puoli ja toiminnan aktiviteetit. (Kurki 2000: 78.) Lyhytelokuvaprojektissa tuotantotehtävään lukeutui erityisesti vastuu projektin edistymisestä ja tapaamisten organisoinnista. Vastuuseen kuului myös huolehtiminen teknisistä välineistä ja perehtyminen editointiin.

Helpottaminen ja välittäjänä toimiminen tarkoittaa innostajien fasilitaattoreina, organisoinnina ja koordinaattoreina toimimista. Innostajat luovat kommunikaatorakenteita ja keskustelua ryhmään. Tarkoituksena oli ennen kaikkea helpottaa osallistumista suunnittelemalla toimintaa ja organisoimalla ryhmää. Helpottamisen tehtävä liittyy monimuotoisen puheen ja luovuuden herkistämiseen

helpottaen projektin syntymistä. Tehtävänäme projektin aikana oli selkeyttää tavoitteita, helpottaa toimintaa ja herätellä osallistujien kykyjä. Tekijäryhmän yhteisten intressien löytäminen ja vahvistaminen korosti tehtäväämme innostajina. Gillet'n mukaan valaistuminen palvelee innostamisen tehtävää, jonka tarkoituksena on luoda sellaista kulttuurista toimintaa, jossa pyritään muodostamaan ryhmän tunteisiin vaikuttavaa, kiinteää ilmapiiriä. Valaistumisen tehtävässä asenteet, motivaatio ja muut psykologiset tekijät nousevat esille. (Kurki 2000: 78.)

Innostamisen kollektiiviset tehtävät ovat läsnä innostamisen prosessissa, vaikka ne painottuvat eri tavoin ja eri vaiheissa. Innostajat ovat tyypiltään erilaisia ja omaavat eri tavoin tehtävien toteuttamiseen tarvittavia ominaisuuksia. Innostajan ammatillinen pätevyys heijastuu tietoisesta kyvystä käyttää tarvittavaa osa-aluetta riippuen tilanteesta, ympäristöstä ja niihin vaikuttavista tekijöistä. (Kurki 2000: 78—79.) Työteliään elokuvaprojektin toteutuksen kannalta oli tärkeää, että opiskelijaryhmässä toimi neljä erilaista innostajaa, jolloin saatiin mahdollisimman monenlaisia eri tehtäviin liittyvää osaamista, herkkyyttä ja kyvykkyyttä hyödynnetyksi.

Sosiaalitieteellisesti innostamisen olemus on enemmän laadullinen kuin määrällinen. Kyse on toiminnasta, osallistumisesta, sitoutumisesta ja sellaisesta tietoisuuden heräämisestä, jolla tavoitellaan laadullisen muutoksen aikaansaantia. (Kurki 2000: 9, 162.) Innostaminen toimii teorian ja käytännön rajamaastossa. Käytäntö kyseenalaistaa teorian tutkimalla miten eri mallit toimivat. Teoria taas puolestaan kyseenalaistaa käytännön perusteet ja tehokkuuden. (Kurki 2000: 65.) Innostamisen toteutuksessa käytännön ja teorian välinen vuoropuhelu on jatkuvaa.

3.2 Luovat menetelmät

Luovuudelle ja luovalle ilmaisulle on hyvin monenlaisia määritelmiä. Erään näkemyksen mukaan luova ilmaisu perehdyttää yksilöä itse tehdyn ja koetun kautta erilaisiin tapoihin kokea, nähdä, tuntea ja selittää asioita. (Mäkipää 1996: 85.) Luovan ilmaisun kautta voidaan saada yhteys itseen tai muihin ihmisiin (Ahonen 1997: 19). Asunnottomuutta kokeneiden ja syrjäytyneiden henkilöiden herättelemine luovaan prosessiin vaatii vahvaa innostavaa työtettä. Syrjäytyminen ja huono-osaisuus liittyvät ilmiöinä yhteiskunnan sosiaalisiin rakenteisiin. Ihmisellä on yhteisöllisyyden tarve, josta

käsin hän rakentaa identiteettiään ja ylläpitää elämänlaatuaan. Yhteisökeskeinen lähtökohta korostaa yksilön merkityksellisyyttä niissä yhteisöissä, joihin hän kuuluu. Yhteisö voi tukea itsenäisyyttä ja positiivista identiteetin muodostumista, luovien menetelmien toimiessa voimaantumisprosessin työvälineinä. (Hämäläinen 1999: 15, 63.)

Osallistava näkökulma luovien menetelmien käytössä pyrkii tuomaan ihmisten kokemukset, tiedot, taidot, tunteet ja asenteet toimintaan mukaan. Toiminnan ohjaaja ei siten anna valmiita ratkaisuja, vaan pyrkii erilaisten harjoitusten avulla aktivoimaan ihmisiä. Tällöin tavoitteena ovat myös omakohtaisen tiedon ja erilaisten näkökulmien esille tuominen, niiden ilmaisemiseen rohkaiseminen sekä tunteiden ja asenteiden korostaminen. (Hyyppönen—Linnossuo 2002: 7—12.)

Sosiaalipedagogisen työn periaatteita ovat toiminnallisuus, yhteisöllisyys ja elämyksellisyys. Työssä suositetaan erityisesti sellaisia luovia toimintoja, jotka auttavat ihmistä jäsentämään itsetuntemusta, löytämään sisältöjä elämään ja saavuttamaan sisäistä tasapainoa. Luovan toiminnan välineitä ovat esimerkiksi musiikki, kuvataiteet, draama ja kirjallisuus. Keskeistä sosiaalipedagogisessa työssä on ihmisen kohtaaminen toiminnan kautta. Vuorovaikutuksen kautta mahdollistetaan yksilön oman subjektiivisuuden vahvistuminen ja identiteetin rakentaminen. (Hämäläinen 1999: 66—69.) Luova toiminta voi auttaa ihmistä löytämään itsestään ne mahdollisuudet, joilla hän voi vaikuttaa omaan elämänsä kulkuun sekä yksilönä että yhteisön jäsenenä. Ihmisen subjektiivisuuden vahvistumisen myötä syntyy valmiuksia tietoiseen yhteiskunnan jäsenyyteen, osallisuuteen ja yhteiskunnalliseen osallistamiseen, valmiuteen toimia yhdessä toisten kanssa. (Hämäläinen 2000: 61—62, 67.)

Oman luovuuden tuotos tai ilmaisullinen prosessi voi olla tekijälleen voimaannuttava, itsetuntemusta lisäävä sekä vuorovaikutusta rikastava väline. Toiminnallisuus antaa mahdollisuuden heittäytyä tilanteisiin, rentoutua ja käsitellä omaa elämää koskevia asioita. Luovan toiminnan avulla voidaan vahvistaa yksilön käsitystä itsestään sekä muita kanssakäymisessä vaadittavia vuorovaikutustaitoja. (Hämäläinen 1999: 67.)

Draama, kuvat, videot, kirjoittaminen, tanssi, musiikki ja niiden erilaiset yhdistelmät mahdollistavat tarinankerronnan tapoja sosiaalipedagogiseen työhön. Kun tarinat

saavat uusia, sanallisia, kuvallisia ja draamallisia muotoja, niiden avulla voidaan luoda pohjaa keskustelulle. Ilmaisullisilla menetelmillä on monenlaisia ulottuvuuksia sosiaalialan työssä. Luovien menetelmien avulla on mahdollista kuvata kokemuksia, tutustua tunteisiin, rakentaa persoonallista identiteettiä sekä yhteisöllisyyttä. (Ranne—Sankari—Rouhiainen-Valo—Ruusunen 2005: 54).

Luovaan ilmaisuun kannustaminen oli selkeä osa valitsemaamme innostamisen työmenetelmää. Yhteinen tavoite, elokuvan teko, mahdollisti kaikille ryhmän jäsenille tien kohti omaa luovuutta ja visiointia. Ryhmän tuki ja hyväksyntä vahvisti kokemusta oman ilmaisun kelvollisuudesta. Innostuminen yhdessä ryhmäläisten kesken herkisti tekijöitä asunnottomuuden teeman ja omien elämän kokemusten äärelle. Luovuus ja luovuuteen rohkaisu oli läsnä tapaamisissa ja kuvauksissa koko prosessin ajan.

4 Elokvantekoprosessin kuvaus

4.1 Tavoitteena sosiokulttuurisen innostamisen käyttö elokuvaprojektissa

Opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella sosiokulttuurisen innostamisen keinojen käyttöä elokuvaprojektissa. Käytimme projektin toteutuksessa ja ryhmän ohjauksessa innostamista välineenä. Tavoitteena on ollut opinnäytetyössä selvittää, miten innostaminen soveltuu luovien elokuvaprojektien toteuttamisen välineeksi. Teorian avulla projektitoteutuksen näkökulmaa on onnistuttu rajaamaan tieteellisin perusteluin. Innostaminen jäsentää opinnäytteen arviointia ja toimii viitekehystenä koko projektin tarkastelussa.

Pyrimme saamaan innostamalla aikaan luovasta toiminnasta kumpuavan yhteisöllisyyden kokemuksen, jonka liikuttamina Vva ry:n kävijät saattoivat tehdä jotain erilaista yhdessä, samalla uusiin ihmisiin tutustuen. Osallistumismahdollisuuksia luotiin mahdollisimman laajasti siten, että elokuvaprojektissa mukana olleet pystyivät halutessaan osallistumaan kaikkiin työvaiheisiin. Tarkoituksena oli luoda yhdessä elokuva, joka toisi esille asunnottomuuteen liittyviä aiheita ja samalla haastaisi katsojia pohtimaan huono-osaisten olosuhteita.

Sosiaalialalla tuotetuilla kulttuuriprojekteilla voidaan saada aikaan sellaista yhteiskunnallista näkyvyyttä, jolla mahdollistetaan julkista keskustelua esimerkiksi sosiaalisista ongelmista tai vähemmistöryhmien asemasta. Luovien osallisuutta tukevien projektien raportointi, niiden työvaiheiden tarkastelu ja arviointi kehittävät sosiaalialan työmenetelmien sisältöjä. Luovien menetelmien käyttö vaatii sekä työelämäyhteistyötahoilta, opiskelijoilta että asiakkailta halua, kykyä ja intoa tarttua uusiin mahdollisuuksiin ja välineisiin.

Elokuvaprojektin pyrkimyksenä oli, että elokuva toisi tarinan keinoin esille asunnottomuuteen liittyviä teemoja, kuten arjen valintoja, ympäristön asenteita, ihmisten eriarvoisuutta yhteiskunnassa ja yksinäisyyden kokemuksia. Osa tekijäryhmän jäsenistä on kokenut tämän todellisuuden omassa elämässään. Heidän kokemuksensa oli elokuvanteon kannalta ensiarvoista. Elokuva on tarkoitus esittää tulevaisuudessa Vva ry:n tilaisuuksissa promootiotarkoituksissa sekä mahdollisesti kaapelitelevisiossa ja internetissä, jolloin tavoitetaan laajempi katsojakunta. Näin elokuvan hyödynsaajina eivät ole pelkästään sen tekijät, vaan myös muut ihmiset voivat löytää merkityksiä sen tarinasta tai innostua toteuttamaan vastaavanlaisia projekteja itse.

4.2 Elokuvaprojektin valmistelut

Elokuvaprojektin ensiaskeleet otettiin kun Vailla Vakinaista Asuntoa ry:n toiminnassa aktiivisesti mukana ollut kävijä lähestyi Metropolia ammattikorkeakoulun opettajaa lyhytelokuvan käsikirjoituksella. Käsikirjoitus kuvasi fiktiivisen tarinan keinoin asunnottomuutta ja yhteiskunnasta vieraantuneiden oloja. Keväällä 2011 Vva ry:ltä yhteistyöpyynnön saanut opettaja tiedusteli opinnäytetyön aihetta etsivien opiskelijoiden kiinnostusta elokuvaprojektiin, jonka tarkoituksena oli kuvata asunnottomuuden teemaa käsittelevä elokuva yhteistyössä yhdistyksen kanssa. Tartuimme opinnäytetyön aiheeseen nelihenkenä opiskelijaryhmänä, ja aloitimme projektin suunnittelun hyvissä ajoin syksyllä 2011. Ensimmäisessä suunnittelutapaamisessa keskustelimme ajatuksista projektitoteutuksen suhteen ja sovimme alustavasti työnjaosta.

Elokuvaprojektissa mukana olleista henkilöistä käytämme raportissa nimitystä tekijäryhmä. Meidän lisäksi elokuvan tekijäryhmään kuului kaksi Vva ry:n kävijää,

eläkeläinen, sosionomiopiskelija sekä Vva ry:n järjestösihteeri ja toiminnanjohtaja. Edellä mainittujen henkilöiden lisäksi kuvauksissa vieraili monia muita Vva ry:n kävijöitä jotka kutsumme myös elokuvan tekijäryhmän jäseniksi.

Aloitimme projektin valmistelut syyskuussa sopimalla puhelimitse Vva ry:n järjestösihteerin kanssa elokuvaan liittyvästä keskustelutilaisuudesta, jonne kaikki kiinnostuneet olivat tervetulleita. Tapaamispaikaksi valittiin Vva ry:n vertaistoiminnan ja vapaaehtoistyön keskus Vepa, jossa myös myöhemmät tapaamiset pidettiin. Ennen ensitapaamista tekijäryhmän kanssa keskustelimme opinnäytetyöryhmän kesken projektiin liittyvistä kiinnostuksen kohteista, haasteista ja tunnelmista. Pohdimme, miten toteuttaisimme työnjaon opinnäytetyöryhmän kesken järkevästi. Olimme yhtä mieltä siitä, että projekti tulisi olemaan suuritöinen ja vaatisi paljon perehtymistä erilaisiin osa-alueisiin, jotka eivät olleet meille entuudestaan tuttuja. Halusimme kuitenkin haastaa itsemme ja olimme innostuneita tulevasta projektista.

Ensimmäisessä tapaamisessa syyskuussa 2011 käsikirjoittaja esitteli tarinansa opiskelijaryhmälle. Käsikirjoitus kuvasi kahden miehen elämää kahden päivän ajan. Tarinassa miehet olivat lapsuudenystäviä, joiden elämät kehittyivät eri suuntiin siten, että toinen heistä ajautui asunnottomaksi ja toinen päätyi liikemieheksi. Ensimmäisenä päivänä liikemihellä on vaikeaa, kun taas asunnottomalla on onnistunut päivä. Toisena päivänä osat vaihtuvat siten, että liikemiehen päivä on onnistunut ja asunnottoman ei. Käsikirjoittaja painotti, että tarinan tarkoituksena olisi kuvata niitä pieniä asioita, jotka saattavat johtaa ongelmien kasaantumiseen. Hänen toiveenaan oli, että elokuva viestittäisi katsojalle, kuinka kuka tahansa voi joutua elämässään kokemaan huono-osaisuutta. Asunnottomat ovat yhtä lailla monien lapsuudenystäviä, perheenjäseniä tai tuttuja.

Sovimme, että seuraavaan tapaamiseen mennessä opiskelijaryhmä viimeistelisi käsikirjoituksen ja valmistelisi kuvakäsikirjoituksen. Kuvakäsikirjoituksen tekeminen auttoi hahmottamaan yhteistä elokuvaa. Elokuvantekijät näkivät konkreettisesti mitä tulitaisiin tekemään. Kuvakäsikirjoitus oli rakennuspiirustus ja muistiapu, jota käytimme elokuvan suunnittelussa, kuvauksissa ja myöhemmin editoinnissa. Kuvallisen käsikirjoituksen avulla kaikki saivat käsityksen hahmojen sijainnista ja kuvassa tapahtuvasta liikkeestä. (Yle: Mediakompassi 2006.)

Seuraavassa tapaamisessa esiteltiin kuvakäsikirjoitus, jaettiin roolit ja tehtävät sekä keskusteltiin elokuvaan liittyvistä asioista. Olimme aikaisemmin tiedottaneet tapaamisesta Vepan ilmoitustaululla. Paikalle saapui seitsemän henkilöä, Vva ry:n henkilökuntaa, vapaaehtoisia ja kävijöitä. Esittelimme elokuvan alustavan käsikirjoituksen ja aikataulun sekä sovimme yhdessä kullekin osallistujalle sopivat roolit ja tehtävät. Olimme valmistautuneet laatimalla kysymyksiä, jotka avasivat yhteistä keskustelua. Yhteisen keskustelun teemat käsittelivät elokuvan viestiä, projektiin sitoutumista sekä kunkin omien vahvuuksien hyödyntämistä projektin aikana. Vapaasti keskustelemalla loimme myönteistä ilmapiiriä ja yhteishenkeä sekä ideoimme tulevaa.

Kuvauspäivät järjestimme neljälle viikonlopulle, joista yhden viikonlopun varasimme tarvittaessa uudelleen kuvattaville kohtauksille. Kuvausaikataulun (Kts. liite 2) suunnittelimme joustavasti koko tekijäryhmän menojen mukaan. Tarkoituksena oli saada kaikki kohtaukset kuvattua käytössä olevaa aikaa tehokkaasti hyödyntäen. Kuvakäsikirjoitus toimi aikataulun sommittelun pohjana. Pyrkimyksenä oli suunnitella kuvauspäivien kohtaukset paikkasidonnaisesti siten, että kaikki samoissa paikoissa kuvattavat otokset hoidettaisiin yhdellä kertaa. Kiinnitimme huomiota myös ajankäyttöön ja reittien valintoihin siirryttäessä kuvauspaikasta toiseen. Tiedostimme, että projektin aloitus oli merkittävä vaihe. Oli tärkeää saada osallistujat innostumaan ja sitoutumaan mukaan tekemiseen. Oma innokkuutemme edesauttoi tuottoisaa aloitusta projektille. Toiminta aloitettiin ripeästi, jonka vuoksi osallistujien kiinnostus säilyi vielä alkuinnostuksen jälkeen.

4.3 Elokuvan kuvausten toteuttaminen

Elokuvan kuvaukset toteutettiin neljän viikonlopun aikana marras-joulukuussa 2011. Tässä alakappaleessa kerromme joistakin käytännön järjestelyistä, jotka vaikuttivat mielestämme projektin sujuvuuteen ja hyvän ilmapiirin luomiseen. Kuvausviikonloppujen aikana teimme erilaisia lämmittelyharjoituksia ennen varsinaista kuvaamista. Yhdessä tehtävät ilmaisulliset harjoitukset ja leikit olivat tehokkaita tutustumistapoja, joita käytimme tarvittaessa. Lämmittelyharjoitusten avulla tunnelma vapautui, jonka jälkeen varsinainen toiminta oli helpompi aloittaa. Joinain aamuina emme katsoneet tarpeelliseksi tehdä lämmittelyharjoituksia. Etenimme tekijäryhmän ehdoilla ja ryhmän jaksamistason mukaan. Ensimmäinen kuvausviikonloppu vapautti

alkujännitystä kaikkien osalta. Näyttelijät lähtivät alusta alkaen innostuneesti mukaan kuvaustilanteisiin ja ensimmäinen kohtaus kuvattiin nopeasti hyvän etukäteissuunnittelun ansiosta.

Kuvausten toteutumisen kannalta olennaista oli taukojen ja ruokahuollon suunnittelu etukäteen. Ruokailut rytmittivät kuvauspäiviä ja loivat yhteishenkeä. Yhteisten ruokailujen aikana meillä oli mahdollisuus jutella muistakin aiheista kuten ryhmäläisten elämäntilanteesta ja aikaisemmista kokemuksista. Kokemuksemme oli, että jaettu ruokailuhetki vahvisti ryhmäytymistä ja edisti luottamuksellisen suhteen kehittymistä. Huomasimme, että yhteisen aterian nauttiminen mahdollisti entistä tasa-arvoisemman kanssakäymisen. Taukoja pidimme kuvaamisten lomassa tarpeen vaatiessa. Tarkoituksena oli ylläpitää kuvausryhmän innokkuutta ja mielenkiintoa, joten ryhmäläisten väsyessä reagoitiin siihen pysähtymällä hetkeksi. Järjestimme tietoisesti vapaata aikaa yhdessä olemiselle päivän aloitukseen ja lopetukseen. Tämän avulla lisäsimme myös yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Kuvauspäivien suunnitteluun kului huomattavasti aikaa, sillä siihen sisältyi materiaalihankintojen sekä aikaan ja paikkaan liittyvien järjestelyiden hoitamista. Kuvaustilat ja -paikat oli valikoitava ja varattava ajoissa. Tarkastimme kuvauspaikat ennen kuvauspäiviä varmistaaksemme käytännön sujuvuuden sovittuna ajankohtana. Sisällä kuvattavien kohtauksien järjestelyissä hyödynsimme läheisten ja tuttujen apua. Lisäksi neuvoteltiin Hietaniemen palvelukeskuksen tilojen käytöstä erästä kohtausta varten. Selvitettäessä yhteistyötahoille projektin taustan ja tarkoituksen huomasimme, että monet tahot auttoivat projektin järjestelyissä mielellään. Julkisilla paikoilla kuvattaessa huomioimme alueella liikkuvat ihmiset ja liikenteen siten, ettei kuvaustilanne ollut häiriöksi. Kuvausvälineistön varaaminen ja haku sovittiin ohjausryhmän kesken etukäteen. Välineiden hakijan vastuuseen kuului huolehtia kameroiden ja jalustan toimivuudesta sekä akkujen lataamisesta.

Lyhytelokuvan alkuun tarvitsimme valokuvia päähenkilöiden eri elämänvaiheista lapsuudesta aikuisikään. Toinen päähenkilöistä toi mielellään valokuvia nuoruudestaan, ja kertoi niistä innoissaan. Huomasimme, että valokuvat olivat hyvä väline syvempään tutustumiseen ja elämänhistorian läpikäymiseen. Lisäksi valokuvista syntyi vapaata keskustelua nuoruuden ja lapsuuden teemoihin liittyen.

Näyttelijät huolehtivat itse rooliasuistaan ja ohjausryhmä puolestaan järjesti kohtauksiin tarvittavan rekvisiitan. Päätimme, että näyttelijät saivat itse luoda oman roolihahmon valitsemalla sopivat vaatteet ja asusteet. Uskoimme, että valta vaikuttaa roolihahmon luomiseen motivoi näyttelijöitä sitoutumaan elokuvan teon prosessiin vahvemmin. Hankimme itse rekvisiitan ja muun tarpeiston, koska vastasimme muutoinkin yleisistä järjestelyistä projektin aikana. Huolehdimme käytännön järjestelyistä myös siksi, että näyttelijät ja käsikirjoittaja pystyivät keskittymään paremmin luovaan työhön.

4.4 Ohjaaminen

Ryhmä tarvitsee toimiakseen jonkun, joka vastaa välttämättömistä tehtävistä. Erityisen tärkeää on suunnan näyttäminen, päätösten tekeminen, ja visioiden luonti. (Kopakkala 2005: 89.) Olimme opiskelijaryhmän kesken sopineet alustavasti kuvausten ohjausvastuusta. Silti kuvausten aikana ohjausvastuu eli tilannekohtaisesti opiskelijaryhmän sisällä. Kaikista eniten tehtävienjakoa ja ohjauksellisen vastuun täsmentämistä tarvittiin kohtauksissa, joissa oli paljon näyttelijöitä ja joiden sisältö tuotettiin pääasiassa improvisoiden.

Ryhmänohjaaja mahdollistaa sisäisen työnjaon ja toimintaprosessin syntymisen. Kohtauksen sisältö tuli selvittää kaikille kohtauksessa mukana oleville jäsenille. Näyttelijöiden ohjeistaminen ennen otoksen kuvaamista oli tärkeää myös silloin kun improvisoitiin. Ryhmänohjaajan tehtävänä oli antaa palautetta ryhmälle. Ohjaajan tuli ohjeistaa ryhmäläisiä toimimaan käsikirjoituksen ja sovittujen käytäntöjen mukaisesti. Ohjaaja huolehti työnjaon toimivuudesta, varmistaen että kaikki tiesivät omat tehtävänsä. Palautteen avulla ryhmäläinen voi olla varma, että hänen toimintansa on ryhmän työnjaon mukaista (Kopakkala 2005: 89).

Kohtaukset joissa näyttelijät olivat yksin, olivat haastavia ohjaajalle. Yksin kameran edessä ollessaan näyttelijän oli vaikea eläytyä rooliinsa. Ilman vastaanäyttelijän tukea kameraryhmä saattoi tuntua näyttelijälle tilanteessa etäiseltä. Näissä kohtauksissa näyttelijän ohjaamiseen ja positiivisen palautteenantoon oli kiinnitettävä enemmän huomiota. Kohtauksissa, joissa oli muutama näyttelijä, yhdessä improvisoiminen sujui luontevammin. Kohtauksien uudelleen otto oli väsyttävää ja vaati kaikilta

keskittymiskykyä, sekä sen tunnistamista, milloin kohtaaminen oli riittävän onnistunut ja kuvaukset kannatti lopettaa kyseisen päivän osalta. Ohjaamisen motiivina oli sosiokulttuurisen innostamisen näkökulmasta toimijoiden tarpeet. Ohjaajan merkitys on ratkaisevassa roolissa ryhmän yhteisen tavoitteen saavuttamisessa. Keskeistä on se, kuinka ohjaaja pystyy luotsaamaan ryhmää eri vaiheissa, joka edellyttää ohjaajalta taitoa aistia ryhmän tarpeita sekä kykyä havaita ja muuttaa omia käyttäytymistapoja tarvittaessa. (Kopakkala 2005: 88.)

Kuvausten aikana huomio kiinnittyi näyttelijöiden ohjaamisen lisäksi kuvaustilanteen ja paikkojen yleiseen hallintaan. Tämän havaittuamme organisoitiin työnjakoa uudelleen. Järjestysmiehenä toiminut tekijäryhmän jäsen oli sisäistänyt tehtävänsä hyvin ja piti sivulliset riittävän matkan päässä. Kuvausvuoroaan odottelevat näyttelijät seurasivat aktiivisesti kuvaustilanteita, avustivat kuvauspaikan järjestelyissä ja kannustivat toisiaan. Innostamisen tehtävät eivät kuulu pelkästään innostajalle, vaan vastuu toiminnasta on kaikkien yhteinen. Innostamisen tehtävät perustuvat ihmisten omaan osallistumiseen. Kyseessä on yhdistelmä erilaisia rooleja. Innostajan rooli korostuu eniten toiminnan alkuvaiheessa, sillä innostaminen on perusluonteeltaan yhteistä toimintaa sekä jokaisen osallistujan persoonallista kokemista, joka heijastuu yhteisen tekemisen kautta. (Kurki 2006: 77–78.)

4.5 Editointi

Editointi oli kokonaisuutena hyvin tekninen vaihe projektin työstämisessä. Prosessi eteni alkuvaiheessa nopeasti, sillä materiaalin järjestely tietokoneella oli helppoa. Editoinnin aikana kuvamateriaali muokattiin käsikirjoituksen mukaiseksi. Prosessin edetessä opiskelijoiden välille syntyi taiteellisia näkemyseroja, jolloin pyrimme kompromisseihin. Huomasimme editointivaiheen aikana, että tuotosta voisi parannella loputtomiin. Valmis lyhytelokuva hahmottui, kun lisättävää kuvamateriaalia ja muokattavaa sisältöä ei enää ollut paljoa jäljellä. Aikataulussa pysyminen asetti takarajan tuotoksen valmistumiselle.

Tiedostimme editointiprosessin aikana, että omat ajatuksemme vaikuttavat elokuvan viestiin. Tämän takia päätimme keskittyä siihen, että toimme esille käsikirjoittajan alkuperäisen sanoman. Oli tärkeää tiedostaa, että elokuvalla ei ole tarkoitus tuoda

esille omia ajatuksiamme, vaan niiden ihmisten kokemuksia, jotka elävät asunnottomina. Useamman vision yhteen saattaminen oli haasteellista, sillä kaikilla oli oma näkemys elokuvan lopputuloksesta. Kaikkia ajatuksia ei voitu toteuttaa, kuten esimerkiksi elokuvan käsikirjoittajan ideoita erikoistehosteista ja kohtausten uudelleen kuvaamisesta. Projektin alkuvaiheista lähtien tiedostimme, ettemme ole elokuva-alan ammattilaisia. Onnistuimme kuitenkin tekemään elokuvasta miellyttävän kokonaisuuden kaikkien mielipiteitä kunnioittaen.

Elokuvan aika on tiivistettyä aikaa. Leikkaustyö on kuvien ja äänien järjestelyä, valitsemista, keston määrittelyä ja tarkan leikkauskohdan etsimistä. Se on vaihtoehtojen kokeilemistä, vaikutelmien, rytmin, ja tunnelmien rakentamista sekä tarinankerrontaa. Editoidulla voidaan vaikuttaa elokuvan viestiin, sillä kohtausten vaihtelu saa katsojassa aikaan erilaisia tunnetiloja. Masentava kohtaus, jota seuraa hilpeä kohtaus, luovat toisiinsa kontrastin ja molemmat kohtaukset voivat korostaa toistensa sanomaa (Yle. Leikkaus on rakentelua ja yhdistelyä. n.d).

Leikkaaja voi niin sanotusti sokeutua editoinnin aikana, sillä hän oppii tuntemaan elokuvan kuvat niin hyvin, ettei osaa eläytyä sellaisen katsojan asemaan, joka näkee kuvat ensimmäistä kertaa. Leikkauksen edetessä turvauduimme ulkopuolisten katsojien apuun tilanteissa, jolloin olimme liian kriittisiä tuotosta kohtaan. Elokuvan esittäminen ulkopuolisille antoi uusia näkökulmia ja ideoita lopputuloksen kehittämistä varten (Yle: Leikkaaja voi sokeutua n.d.).

Näytimme editoidun tuotoksen käsikirjoittajalle sekä näyttelijöille. Näytökset toteutettiin eri kerroilla, sillä halusimme saada molempien osapuolten välittömän ja vilpittömän palautteen. Päätimme esittää tuotoksen tekijäryhmän jäsenille eri kerroilla ryhmädynamiikan vuoksi. Pohdimme etukäteen miten ryhmän jäsenten keskinäiset suhteet vaikuttaisivat heiltä saatavaan palautteeseen. Tätä mietimme siksi, että olimme havainneet projektin alkuvaiheessa, että vahvojen persoonien läsnäolo vaikutti toisten käytökseen ja ulosantiin. Editointivaiheessa halusimme taata kaikille ryhmän jäsenille tasavertaisen mahdollisuuden vaikuttaa lopputulokseen. Emme kokeneet tärkeäksi osallistaa tekijäryhmää editointiin, sillä prosessi oli pitkäkestoinen eikä olisi tarjonnut isolle ryhmälle paljoa mahdollisuuksia luovuuteen.

Editointivaiheessa käsikirjoittaja halusi tuoda elokuvaan lisää sisältöä muutaman kohtauksen verran, mutta emme voineet kuvata uusia kohtauksia vuodenajan ja kiireisen aikataulun vuoksi. Toisen näyttelijän mukaan kohtauksia oli liian vähän, jonka takia elokuva oli hänen mielestään liian lyhyt. Hänelle luvattiin, että lisääsimme tuotokseen kohtauksia, mutta kerroimme samalla että elokuvaan ei voitu lisätä enempää sisältöä muuttamatta tarinaa merkittävästi. Materiaalia lisättiin mahdollisuuksien mukaan, sillä tekijäryhmän mielipiteiden kunnioittaminen oli yksi periaatteista opinnäytetyötä toteuttaessa.

Elokuvan musiikkiraitoja oli luomassa useampi artisti ja yhtye. Musiikkia tehtiin osittain yhteistyössä musiikin erityispalvelukeskus Resonaarin kanssa, joka tekee musiikkia kehitysvammaisten muusikoiden kanssa. Musiikin tuottaminen tapahtui ennen editointia, joten musiikkia ei voitu etukäteen sovittaa valmiiseen videotuotokseen. Artisteille kuvailtiin kohtaukseen tarvittavan musiikin tunnelma, jonka johdattamana sopivaa musiikkia sävellettiin. Musiikin tuottaminen oli artisteille vaikeaa, sillä kohtausten pituutta ei vielä tiedetty musiikkia tehdessä. Suomen tekijänoikeuslait asettivat rajoituksia elokuvassa käytettävälle musiikille. Emme voineet käyttää kenenkään muun rekisteröityä musiikkia (Valtioneuvoston asetus tekijänoikeuslaista 1§).

Editointivaiheessa ymmärsimme, että äänellä on suuri merkitys koko elokuvaan. Huomasimme, että taustahälinää ja kohtaukseen kuulumattomia ääniä oli vaikea poistaa jälkikäteen. Muutokset ja lisäykset tuli tehdä editointivaiheessa, sillä myöhemmin tuotosta ei voitu enää muokata. Äänillä ja musiikilla pystyimme vaikuttamaan elokuvan viestiin ja tunnelmiin. Valitsimme musiikkia, jolla pyrittiin korostamaan kohtausten tunnelmaa. Esimerkiksi kohtauksessa jossa toisella päähenkilöllä on kiire, kuuluu taustalla nopeatempoista ja ahdistavaa musiikkia. Musiikin tehtävänä oli selventää katsojalle kohtauksen viestiä ja korostaa tunnelmaa. (Yle. Musiikki voi muuttaa kaiken. n.d.)

4.6 Ensi-iltajuhlat ja julkistaminen

Ennen kuvausten aloittamista kävimme keskustelua elokuvalla järjestettävistä ensi-iltajuhlilla. Tarkoituksena on luoda hieno tapahtuma ja samalla mieleenpainuva lopetus

projektille. Ensi alkuun pohdimme elokuvan näyttämistä Vepan tiloissa Vva ry:n kävijöille sekä elokuvan teossa mukana olleille henkilöille. Vva ry:n toiminnanjohtaja ilmoittautui halukkaaksi ensi-iltajuhlien tilan järjestäjäksi ja ehdotti Vva ry:n kanssa yhteistyötä tekevän Ravintolalaiva Wäiskin tiloja tapahtumapaikaksi. Ensi-iltajuhla järjestetään 11.4.2012 Hakaniemenrannassa Ravintolalaiva Wäiskissä. Vuokratustannuksista ja tarjoiluista vastaa Vva ry.

Kävimme tutustumassa ravintolalaivan tiloihin ja totesimme puitteiden olevan sopivat tapahtumaa varten. Ravintolalaiva Wäiskin alakerran kabinettiin mahtuu vierailijoita noin sadan hengen verran, joten yritämme saada paikalle mahdollisimman laajan yleisön. Pyrimme saamaan ensi-iltajuhlaan elokuvan lisäksi musiikkiesityksiä ja puheita elokuvan tekijöiltä ja Vva ry:n henkilökunnalta. Toivomme, että puheiden välittämä viesti toisi esiin eri näkökulmia liittyen asunnottomuuteen ja elokuvan teemoihin.

Ensi-iltajuhlat järjestetään opinnäytetyön palautuksen jälkeen. Suunnitteluvaiheessa pohdimme, tulisiko ensi-iltajuhlan olla kaikille avoin tapahtuma vai yksityinen kutsuvierastilaisuus. Päädyimme järjestämään kutsuvierastilaisuuden, jonne saapuu pääasiassa tekijäryhmän läheisiä, Vva ry:n yhteistyökumppaneita ja sosiaalialan opiskeilijoita ja ammattilaisia. Avoimen tapahtuman hyvänä puolena olisi ollut se, että ensi-iltaan olisi mahdollisesti saapunut runsaasti enemmän katsojia ja elokuvasta kiinnostuneita henkilöitä. Vaihtoehtona olisi tuolloin ollut kahden näytöksen järjestäminen, joista toinen olisi ollut kutsuvieraille ja toinen kaikille tilaisuudesta kiinnostuneille.

Tiedotimme tapahtumasta Vva ry:n yhteistyökumppaneille ja medialle lehdistötiedotteen välityksellä (Kts. Liite 4). Laadimme projektin toteutuksesta artikkelin Vva ry:n Aukki-lehteen (Kts. Liite 3). Lisäksi projektista kaavailaan artikkelia Iso Numero -nimiseen aikakauslehteen, jota vähävaraiset saavat myydä. Lehteä myyvät ihmiset, jotka tarvitsevat tiukan taloudellisen tilanteensa vuoksi lisätuloja. (Iso numero.n.d.)

On mahdollista, että lyhytelokuvaa levitetään internetissä. Olemme opiskelijaryhmän kanssa päättäneet, että julkistamisesta keskustellaan Vva ry:n toiminnanjohtajan ja elokuvassa mukana olleiden kanssa. Toimimme alkuperäisen idean mukaan, jonka

tarkoituksena oli luoda lyhytelokuva yhdistyksen promootiotarkoituksiin. Opinnäytetyön ohjaaja on lisäksi selvittänyt mahdollisuutta esittää elokuvaa kaapeliteleviiossa. Elokuvan näyttäminen kaapeliteleviiossa ja sosiaalisessa mediassa lisäisi yhteiskunnallista näkyvyyttä. Ensi-iltajuhla on tapahtuma, jossa saamme nauttia työmme hedelmistä yhdessä koko elokuvan tekijäryhmän kanssa. Näytämme toteen, että olemme saaneet aikaan jotain hienoa. Ensi-iltajuhla tulee olemaan projektille selkeä lopetus. Lyhytelokuva ja sen viesti jäävät konkreettisiksi jäljiksi tehdystä työstä.

5 Projektin arviointia

Tässä kappaleessa arvioidaan toimintaa ja sosiokulttuurisen innostamisen menetelmän käytön onnistumista tässä projektissa. Toimintaa arvioidaan teoriaan tukeutuen. Palautekeskustelusta saatua tietoa kasitellään myös tarkemmin. Lopuksi tuodaan yhteen johtopäätökset projektin tuloksista ja esitetään ehdotuksia vastaavanlaisien projektien mahdollisuuksista tulevaisuudessa.

5.1 Osallisuus projektissa

Osallisuus ja sen mahdollistaminen ovat olleet opinnäytetyöprosessin keskeisimpiä tavoitteita. Aluksi pohdimme, mitkä tekijät motivoivat ihmisiä osallistumaan luoviin projekteihin. Osallistumisesta syntyvää yhteisöllisyyttä ei voi pakolla asettaa päämääräksi tai toiminnan kriteeriksi. Sen syntyminen on riippuvaista lukemattomista pienistä tekijöistä, joita ei aina pysty ennakoimaan. Sosiokulttuurisen innostamisen teoria ja sen toteuttaminen oli keinomme vaikuttaa osallisuuden toteutumiseen.

Mahdollisuus osallistumiseen on jo itsessään motivaation lähde. Säännölliset tapaamiset ja yhteinen konkreettinen päämäärä toiminnalle saivat ihmiset osallistumaan toimintaan. Oli tärkeää löytää ja luoda osallistujille mielekkäitä rooleja. Toiminta oli avointa, koska siten siitä kiinnostuneet saattoivat tulla toimintaan mukaan kesken projektin ja heille pystyttiin nopeasti luomaan tehtävä, jonka he kokivat mielekkääksi ja oman mukana olonsa sitä kautta merkitykselliseksi. Projektin aikana ydinryhmän lisäksi vierailijoita oli elokuvan pienissä sivurooleissa ja huoltotehtävissä. Puistossa kuvattuun kohtaukseen saimme sivurooleihin mukaan lisää Vva ry:n kävijöitä.

Tieto siitä, että he saivat itse vapaasti luoda kohtauksen sisällön ja kokoontua tuttujen kanssa yhteen vaikuttivat jäsenten osallistumiseen positiivisesti.

Uusikylän ja Piirton (1999, 35 - 36) mukaan luovuuden edellytyksenä on hyväksyä varauksetta jokaisen ihmisarvo luomalla sellainen vapaa ilmapiiri, jossa ei ole arvostelun pelkoa. Luottamuksen kokemus liittyy toisten kunnioittamiseen, toisen ihmisen arvostamiseen ja hyväksymiseen samanarvoisena. Työryhmämme koostui eri taustoista tulevista henkilöistä. Luottamus on osallisuuden toteutumisen ehto. Osallisuus kasvaa kun kunnioitamme kanssatekijöitä, sillä ympärillä olevien ihmisten kunnioitava kohtelu tarkoittaa, että näemme heidän sisimmässään piilevät mahdollisuudet. Näiden piilevien mahdollisuuksien, kuten läsnäolon, elämäkokemuksen ja siitä kumpuavan idearikkauden löytäminen on prosessin olennaisin tavoite. Kunnioitus on dialogisuutta ja sitä, että löytää oikean etäisyyden suhteessa toiseen, ei tuppaudu liian lähelle häntä, mutta ei myöskään vetäydy syrjään, eikä ota välimatkaa. (Isaacs 1999, 126,128).

Osallistavalla elokuvaprojektilla on yhteiskunnallinen tavoite. Vastavuoroisessa tilassa avautuu vaikuttamisen mahdollisuuksia, jossa mediaa käytetään uusien näkökulmien ja ajatustapojen esittämiseen. Kaikenikäiset kansalaiset voivat saada tilaa omalle äänelleen ilman valtamedian valmiita lokeroiteja. Osallisuuden kautta voidaan ylittää omat ennakkoluulot ja mieltymykset, laajentaa näkökulmia, syventää perspektiivejä ja avartaa ajattelua. Tästä syntyy uusia tarinoita ja kokemuksellisuutta. (Kupiainen & Sintonen 2009, 169.)

Lopputulos ei ole osallisuuden kannalta olennaisinta. Projektin aikana tekijäryhmän jäsenet tulivat tutuksi toisilleen ja koimme, että kaikki tässä ryhmässä mukana olleet olivat erittäin sitoutuneita yhteiseen toimintaan. Toiminnan edetessä kävi selväksi, että oleellisinta projektissa ei ollut itse elokuva, vaan yhdessä tekemisen tuottama ilo ja yhteinen vastuu projektin onnistumisesta. Luovuus itsessään, ei edellytä näkyviä tuotoksia, vaan riittää, että se kokemuksena ja toimintana on tekijälleen tärkeää. (Uusikylä & Piirto 1999, 31.)

Kuvausten lomassa näyttelijät pyysivät itse palautetta roolisuurituksistaan. Katsoimme kohtauksia yhdessä läpi myös kuvauspaikalla ja teimme yhteisiä huomioita. Saamansa

palautteen perusteella näyttelijät kehittivät roolisuorituksiaan ja pyrkivät jatkuvasti parempaan lopputulokseen. Ryhmän yhteisellä pohdinnalla oli yksittäisten näyttelijäsuoritusten kannalta merkitystä. Projektin edetessä huomasimme, että näyttelijät alkoivat asettaa itselleen tavoitteita. Elokuvaprojekti kannusti omatoimisuuteen ja aktiivisuuteen.

Pidimme vaarana projektin kuvausvaiheen lyhytkestoisuutta, sillä sen päätyttyä myös yhteinen toiminta lakkaisi. Elokuvaprojekti ei välttämättä yksinään riitä saamaan tekijöissä aikaan päättäväsyyttä jatkaa tulevaisuutta kohden vastaavanlaisella innostuneisuudella muilla elämän osa-alueilla. Jatkoa ajatellen on syytä pohtia saavutetaanko innostamisella ja tiiviillä aikataululla kohderyhmässä riittävää omatoimisuuden ja aktiivisuuden heräämistä.

Elokuvaprojektiin liittyi useampia työvaiheita. Kuvakäsikirjoituksen laatiminen ja editointi tapahtui pääasiassa opiskelijaryhmämme kesken. Koemme, että olisimme voineet osallistaa elokuvan näyttelijöitä ja muita tekijöitä aktiivisemmin mukaan näihin työvaiheisiin. Työn- ja vastuunjako oli kuitenkin välttämätöntä, koska aikataulu oli tiukka.

5.2 Ryhmäilmiöiden esiintyminen

Ryhmää määrittävät sen koko, tarkoitus, rajat, yhteiset säännöt, vuorovaikutus, työnjako, roolit ja johtajuus. Ryhmässä tulee olla käsitys siitä, ketkä ryhmään kuuluvat ja mikä on yhteinen tavoite. (Kopakkala 2005: 36.) Elokuvantekoryhmällä oli yhteinen tavoite ja keskinäistä vuorovaikutusta ylläpidettiin säännöllisillä tapaamisilla. Elokuvantekoryhmän sisäiset normit ja roolit määrittyivät tehtävän ja tavoitteen mukaan. Ryhmä koostui keskenään hyvin erilaisista ihmisistä, joiden tavoitteet projektin suhteen saattoivat olla alkuun eriäviä. Projektissa oli hyvä tiedostaa, että erilaiset ääneen lausumattomat ihmisten väliset arvoasteikot ja ennakkoluulot vaikuttivat tilanteeseen. (Kopakkala 2005: 42.)

Kopakkalan mukaan ihmisillä on ryhmässä kaksi tehtävää: annettu tehtävä, jota suoritetaan sekä sosiaalinen oheistehtävä, joka liittyy ihmisen tarpeeseen elää elämäänsä, kasvaa ihmisenä ja olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa (Kopakkala

2005: 100). Ryhmä ottaa annetun tehtävän omakseen ja herättelee yhteiset voimavarat käyttöön. Tavoitteellinen ryhmä pyrkii suorittamaan tehtävän. Ryhmän tehokkuus riippuu siitä, kuinka tyytyväisiä jäsenet ovat ryhmähenkeen ja tehtävän suoritukseen. Tehottomuutta ryhmätyöskentelyssä voi ilmetä, jos ryhmän jäsenet eivät sisäistä tehtävää tai kykene toimimaan yhdessä. (Jauhiainen—Eskola 1994: 100.)

Ryhmään sitoutumiseen vaikuttaa se, kuinka palkitsevaa ryhmässä toimiminen on yksilölle sekä kuinka tärkeää tavoitteen saavuttaminen on (Jauhiainen—Eskola 1994: 103). Tekijäryhmän tavoite oli selkeä. Ryhmäprosessin onnistumiseen vaikutti ennen kaikkea se, että tehtävä ja tavoite tulivat ryhmän sisältä. Tarina, jota työstettiin elokuvan keinoin tuli ryhmään kuuluvalta henkilöltä. Ryhmänjäsenten omakohtaiset kokemukset ja kiinnostuneisuus elokuvan aihetta kohtaan lisäsivät tehtävään sitoutumista. Tavoitteen saavuttaminen vaati jatkuvaa yhteistoiminnan arviointia ja säännöllistä ilmapiirin tarkistamista. Toimintatapojen arviointi auttoi huomaamaan yhteistyön voimavarat. (Jauhiainen—Eskola 1994: 102.)

Ryhmän koko vaihteli eri kuvauspäivinä, riippuen päivän sisällöstä ja muista tarpeista. Tämän vuoksi prosessissa mukanaolevilta odotettiin aktiivista läsnäoloa. Huomasimme prosessin aikana, että erityisesti opiskelijaryhmän jäsenten jatkuvaa läsnäoloa pidettiin tärkeänä ja sillä oli vaikutusta muun tekijäryhmän osallistumisen määrään. Toimme oman toiminnan ja esimerkin kautta esille sitä, minkälaista työskentelykulttuuria ryhmään toivottiin syntyvän.

Tärkeää oli löytää ja pyrkiä säilyttämään huumori ja tasapaino, jossa ryhmän jäsenet ja ohjaaja hyväksyivät toisensa. Oli ilmeistä, että ryhmätoiminnassa ihmiset pyrkivät valitsemaan ilmaisukeinoja, joilla he ovat aiemmin tulleet hyväksytyiksi. Ilmaisukeinot voivat olla ihmisten välillä erilaisia ja siksi ryhmään voi syntyä ristiriitaita. Erimielisyyksiä voi esiintyä erityisesti toimittaessa ryhmässä, jonka jäsenten lähtökohdat ja elämäntyyli poikkeavat paljon toisistaan. Huumorin avulla pystyimme tekemään kompromisseja tilanteissa, joissa yksilöt olivat eri mieltä. Yhdessä nauraminen kevensi tunnelmaa, jonka ansiosta vaikeista asioista oli helpompi keskustella ryhmässä.

Yhdysvaltalainen psykologi Bruce Tuckman on hahmotellut ryhmän elinkaaresta viisi vaihetta: muodostuminen (forming), kuohunta (storming), normeista sopiminen (norming), suoritusvaihe (performing) ja päätösvaihe (adjourning). Kaikissa ryhmissä ei välttämättä päästä kaikkia vaiheita läpi, vaan jäädään tiettyyn vaiheeseen tai mahdollisesti palataan taaksepäin. (Pennington 2005: 72.) Ryhmän ensimmäisessä vaiheessa eli muodostumisvaiheessa ryhmän jäsenet tutustuvat toisiinsa ja ryhmän tarkoitukseen. He sisäistävät ryhmän säännöt, tavoitteet ja rakenteen. Kun perustyö on tehty, voidaan siirtyä eteenpäin. (Pennington 2005: 72.) Elokuvaprosjektissa muodostumisvaihetta vauhditti se, että projekti käynnistettiin nopealla aikataululla. Työnjako ja tehtävät jaettiin ensimmäisten tapaamisten aikana.

Kuohuntavaiheessa ryhmän sisällä saattaa syntyä ristiriitoja ryhmän tavoitteista tai keinoista joilla niihin pyritään. Ryhmän ohjaajalla on tuolloin tärkeä tehtävä pitää ryhmä kasassa, ratkaista ristiriidat ja saada ryhmä työskentelemään tavoitetta kohti. (Pennington 2005: 73.) Onnistuimme välttämään suuremmat kuohunnat elokuvantekoprojektin aikana. Tämä vaati kaikilta kompromissien tekoa, sekä kykyä hyväksyä tuotosten epätäydellisyys, jos päivät uhkasivat venyä liian pitkiksi ja raskaiksi.

Kolmannessa eli normeista sopimisvaiheessa ryhmäidentiteetti ja yhtenäisyyden tunne ovat jo jonkin verran kehittyneet. Ryhmä on lujittunut ja toimii ilman ristiriitoja ja yksimielisesti toimintasäännöt hyväksyen. Tässä vaiheessa vaarana on se, että ryhmä unohtaa tehtävänsä. Ryhmän tiivistyessä ja keskinäisten välien parantuessa herää muita kiinnostuksen kohteita ja keskittyminen saattaa häiriintyä päätarkoituksesta. Yhtenä päätarkoituksena oli luoda yhteisöllisyyden kokemus, jolloin tärkein päämäärä ei ollut lopputuloksen laatu toisin kuin monissa ammattimaisissa taide- ja kulttuuriprojekteissa. Yhteisöllisyyden tavoitteeseen ja tekemisestä innostumiseen oli helpompi sitoutua. (Pennington 2005: 73.)

Suoritusvaiheessa ryhmä on keskittynyt tehtäväänsä, jonka perustana ovat alussa sovitut tavoitteet, keinot, säännöt ja arvot. Yhteisöllisyys ja sitoutuminen ovat tämän vaiheen avainsanoja. (Pennington 2005: 73.) Yksilöt saavat itsestään enemmän irti, kun huomaavat, että muutkin tekevät töitä päämäärän saavuttamiseksi. Yhteisön ja ohjaajan tuki auttavat, kun yksilön voimavarat ovat vähissä. Ohjaajan motivointitaidot ja sosiokulttuurisen innostamisen keinot otetaan viimeistään tässä vaiheessa käyttöön.

Päätösvaiheessa arvioidaan tulokset ja suoriutumiskyvyt sekä mietitään mahdollisia jatkotoimenpiteitä. Tämä vaihe voi olla alku uusille asioille ja kokemuksille, jotka antavat pohjan ja voimaa tuleville koitoksille. Ryhmän yhteisen tehtävän kestosta ja yhteisöllisyyden laadusta riippuen voi ryhmästä irtautuminen olla vaikeaa. (Pennington 2005: 73). Ryhmän jäsenten on helpompi irrottautua, jos heillä on jatkosuunnitelmia.

Elokuvaprojektin konkreettisin työ kuvausviikonloppujen aikana kesti ajallisesti vähemmän kuin elokuvan editointi- ja julkistamisvaiheet. Varsinaisten intensiivisten kuvausviikonloppujen jälkeen alkava editointivaihe oli pitkä, jolloin elokuvantekijäryhmä ei kokoontunut kokonaisuudessaan. Kuvausten loppuessa oli haikeutta ilmassa. Viikonloppuisin tapahtuvat kuvaukset aikatauluineen olivat tuoneet uudenlaisen rutiinin tekijäryhmän jäsenten arkeen. Suunnitellut ensi-iltajuhlat tulevat päättämään prosessin konkreettisesti koko elokuvantekoryhmän toiminnan osalta.

5.3 Innostamisen onnistuminen

Lähestyimme projektin toteutusta tietoisesti sosiokulttuurisen innostamisen viitekehyksestä käsin. Sosiokulttuurinen innostaminen tuki toiminnallisten kuvauspäivien suunnittelua ja toteutusta. Innostaminen oli selkein työorientaatiota ohjaava työväline projektin ajan. Tässä alakappaleessa arvioimme, miten innostaminen näkyi projektin toteuttamisessa.

Projektin alussa opinnäytetyön ideointi- ja suunnitteluvaiheessa opiskelijaryhmä oli motivoitunut ja kukin itse innostunut mielenkiintoisesta ja luovasta mahdollisuudesta tuottaa elokuva yhteistyössä järjestötoimijoiden kanssa. Innostamisen perusedellytyksenä on, että innostajan täytyy itse olla innostunut ja kiinnostunut aiheesta, jonka äärelle ryhmä muotoutuu. Innostaja toimii ryhmälleen esimerkkinä ja johtajana. Innostamisessa toiminta lähtee kuitenkin ihmisistä itsestään, ei työntekijöistä. (Kurki 2000: 80–81.) Opinnäytetyöryhmän kiinnostuneisuus elokuvaamisesta sosiaalialan työmenetelmänä ja keskustelut ennen projektiin mukaan lähtöä varmistivat yhteisiin tavoitteisiin sitoutumista. Oman kiinnostuneisuuden kautta myös osallistujien innostaminen mukaan projektiin tuntui onnistuvan.

Tiedostimme, että ensimmäisien tapaamisten tuli olla osaltamme erityisen hyvin organisoituja ja suunniteltuja. Tehtävänä oli aloittaa toiminta mahdollisimman systemaattisesti sekä luovaa henkeä että luottamusta työryhmälle osoittaen. Onnistuimme aloituksessa hyvin. Ensimmäisten tapaamisten aikana organisoitiin tulevaa toimintaa, valittiin pääosanäyttelijät ja keskusteltiin ideoista ja ajatuksista. Tärkeää yhteistyön sujuvuuden kannalta oli koko projektin aikana työryhmän yhteinen päätös siitä, että kaikkia oli kuultava. Omien mielipiteiden ilmaiseminen oli kaikille oikeutettua ja se vaikutti tasavertaisten kohtaamisten mahdollistumiseen.

Onnistuimme sitouttamaan ryhmänjäsenet aikataulutettuihin kuvauspäiviin ja muihin sovittuihin tapaamisiin. Kaikki saapuivat sovittuina ajankohtina paikalle. Aikatauluista kiinnittäminen voidaan tulkita sosiaalisen ja kollektiivisen vastuullisuuden kehittymisenä ja onnistumisena, johon innostajat työssään pyrkivät (Kurki 2000: 78). Toiminnan ja tekemisen kautta ihmisellä on myös aina jokin kehittymiseen tähtäävä tarkoitus. Toiminta vaatii sitoutumista, joka puolestaan on ihmisen persoonallisen elämän integroiva osa. Toiminnan kautta persoona harjoittaa vapauttaan rakentaa ja luoda itseään. (Kurki 2000: 30.)

Yksi näyttelijöistä kertoi, että odotti kuvauspäiviä ja pyrki olemaan juomatta alkoholia ennen kuvausviikonloppuja. Parhaimmillaan hän oli käyttämättä alkoholia kokonaisen viikon verran. Tämä kertoi mielestämme siitä, että hän oli sitoutunut projektiin ja tahtoi viedä sitä tunnollisesti eteenpäin. Näyttelijän omat kokemukset asunnottomuudesta ja sen tuomista haasteista tuntuivat antavan hänelle lisäpotkua näyttelemiseen. Hän ehdotti kuvausviikonloppujen aikana erilaisia asioita, joita hänen roolihahmonsa voisi tehdä, perustuen omiin kokemuksiinsa. Hänen luomansa hahmo näytti ja vaikutti aidolta.

Osallisuuden mahdollistaminen ja oma-aloitteisuuteen rohkaiseminen on innostamisen syvintä ydintä. Projektin käynnistyttyä osallistujat ideoivat, visioivat ja järjestelivät itse hyvin aktiivisesti kuvauspäivien organisointia, käsikirjoituksen sisältöjä ja muita elokuvan tekemiseen liittyviä asioita. Innostaminen luo tällaista sosiaalista liikettä ja herkistää ihmisiä toimimaan omassa arkipäivässään (Kurki 2000: 24.) Käsikirjoittaja ja toinen pääosanäyttelijöistä visioivat elokuvaan uusia sisältöjä ja juonenkäänteitä kuvauspäivien aikana: He olivat aidosti omistautuneita projektille ja yhteiselle

tavoitteelle luoda hyvä, kantaa ottava ja asunnottoman todellisuutta avoimesti kuvaava elokuva.

5.4 Elokuvaprojektin palaute

”Viesti on se, et niinku loppujen lopuks aina löytyy jostain laatikko missä voi yöpyä.”
(Pääosanäyttelijä 2011.)

Kuvausten aikana keräsimme välitöntä palautetta kaikilta elokuvaan osallistuneilta. Haastattelimme kuvausten päätyttyä yhteisessä palaute- ja keskustelutilaisuudessa pääosanäyttelijöitä, käsikirjoittajaa sekä Vva ry:n toiminnanjohtajaa. Laadimme palautekeskustelua varten teemarungon, jonka avulla jäsensimme keskustelun kulkua ja läpi käytäviä aiheita (Kts. liite 1). Järjestimme keskustelutilaisuuden Vva ry:n Vepassa. Tila oli kaikille entuudestaan tuttu ja mahdollisesti välittömän ja luontevan ilmapiirin tapaamiselle. Keskustelutilaisuudessa kävimme yhdessä läpi ajatuksiamme elokuvasta, sen sisällöistä ja tekoprosessista. Tallensimme keskustelun videoimalla. Havaintojemme lisäksi elokuvaan osallistujilta saatu palaute määrittivät innostamisen onnistumista toteutuksessa.

Palautekeskustelussa pyysimme mukana olleita kertomaan omat taustansa sekä motiivinsa lähteä mukaan elokuvaprojektiin. Rohkaisimme heitä pohtimaan omaa rooliaan projektissa sekä löytämään merkityksiä, joita projektiin osallistuminen oli mukanaan tuonut. Keskustelimme elokuvan viestistä ja kunkin henkilökohtaisista lähestymistavoista elokuvan tarinaan. Elokuvan käsikirjoittajaa pyydettiin kertomaan miten tarinan idea oli syntynyt. Pyysimme toiminnanjohtajaa selventämään järjestön näkökulmaa elokuvaprojektin tuottamiseen.

Toinen pääosanäyttelijöistä kuvaili itseään 34-vuotiaaksi sekakäyttäjäksi. Ensi alkuun hänen oli vaikeaa vastata kysymyksiin ja kertoa oma mielipiteensä projektista. Tulkitsimme tämän johtuvan siitä, että haastattelutilanne jännitti pääosanäyttelijää. Näyttelijän mielestä projektissa mukanaolo oli ollut todella hienoa. Hän perusteli positiivista kokemustaan sillä, että ryhmähenki oli ollut hänen mielestään erinomainen. Hän kertoi, että hänen tulisi ikävä tekijäryhmää projektin päättyessä. Hän kertoi myös, ettei ollut kuvausviikonloppujen aikana saapunut päihtyneenä paikalle. Hänen sanomansa mukaan tämä ei ollut hänelle itsestäänselvyys. Palkitsevinta oli ollut se,

että hän oli saanut olla projektin aikana oma itsensä. Kuvausten aloittaminen oli pelottanut, koska elokuvassa näyttelemisen oli uutta. Hän luuli ennen projektin alkua, että kohtauksia jouduttaisiin kuvaamaan monta kertaa uudestaan. Myönteisenä asiana hän koki sen, että monet kohtauksista oli saatu kerralla kuvattua. (Pääosanäyttelijä 2011.)

Käsikirjoittajan mielestä näyttelijävalinnat olivat onnistuneita. Hän koki onnistumista myös siinä, että oli saanut suostuteltua ihmisiä mukaan. Haasteellisinta hänen mielestään oli se, ettei alkuperäisiä suunnitelmia voitu muuttaa kuvauspäivien aikana. Hän kertoi olevansa itse tottunut spontaanimpaan työtapaan ja olisi toivonut ajoittain enemmän mahdollisuuksia ja liikkumavaraa luovien valintojen tekemiseen. (Käsikirjoittaja 2011.)

Vva ry:n toiminnanjohtaja kertoi järjestön tukevan erilaisia taiteellisia projekteja, jotka ovat lähtöisin kävijäkunnan omista ideoista. Hänen mukaansa järjestössä kannustetaan omatoimiseen tekemiseen ja osallistumiseen. Hän korosti, että arvokkainta on tekeminen ja yrittäminen, lopputuloksen onnistuminen on monesti toissijaista itse toimintaan verrattuna. Hän tuki elokuvaprojektia myös siksi, että hänen näkemyksensä mukaan ihmisten on monesti helpompi vastaanottaa viesti silloin kun se tehdään yhteiskunnallisesti näkyväksi taiteen keinoin. (Toiminnanjohtaja, Vva ry. 2011.)

Pyysimme tekijäryhmää antamaan palautetta opiskelijaryhmän toiminnasta projektin aikana. Käsikirjoittaja ja näyttelijät arvioivat, että opiskelijaryhmän kyvyt pitkäjänteiseen työskentelyyn olivat kehittyneet. Käsikirjoittaja kertoi, että hänelle on ominaista haastaa ja koetella ihmisiä, joiden kanssa hän työskentelee. Tulkitsimme hänen palautteestaan, että olimme onnistuneet luomaan luottamuksellisen ilmapiirin yhteiselle projektille, vaikka haastavia tilanteita oli ollut. Palautekeskustelun henki oli hyvä ja positiivista palautetta annettiin puolin ja toisin. Tilaisuus oli onnistunut, vaikka osittain tunnelma oli viimeisen yhteisen tapaamisen vuoksi kaihoisa. Olimme tyytyväisiä siihen, että palautekeskustelussa käytiin yhdessä läpi projektin vaiheita ja annettiin rehellistä sekä rakentavaa palautetta osallistuneiden kesken.

5.5 Johtopäätökset

Projekti on toiminut esimerkkinä marginaaliryhmän kanssa tehtävästä sosiaalityöstä. Se on vahvistanut luovien menetelmien käyttämisen monipuolisuutta ja mahdollisuuksia projektiluonteisesti toteutettavassa sosiaalialan työssä. Työskentelimme projektin aikana asunnottomuutta kokeneiden parissa. Projektin aikana tutustuimme syrjäytymisen ilmentymiin elokuvan teon kautta ja vahvistimme kehittyvää käsitystä huono-osaisuuden moninaisuudesta. Syvensimme ymmärrystä asunnottoman arjesta, syrjäytyneen ihmisen selviytymisestä, todellisuudesta, jossa nukutaan roskalaatikoissa ja rappukäytävissä. Tutustumalla elokuvantekoryhmän jäseniin opimme ymmärtämään miten pelkällä toimeentulotuella eläminen vaikuttaa kaikkiin kulutusvalintoihin ja sulkee yksilön ulkopuolelle monista hyvinvoinnin osa-alueista. Ammatillisen kehittymisen kannalta projekti oli edistyksellinen opiskelijaryhmän jäsenille. Muodostimme toimivia ja herkkiä, tasavertaisuuteen perustuvia suhteita projektissa mukana olleisiin ihmisiin.

Ryhmäilmiöitä tarkkaillen huomasimme yhteisöllisyyden vahvistuneen projektin aikana. Arviomme mukaan onnistumisen kokemukset vahvistivat sekä yksilön että ryhmän keskinäistä luottamusta. Mielestämme projekti kehitti kaikkien siihen osallistuneiden kykyjä luovassa toiminnassa. Ryhmän tuki, positiivinen palaute ja vahva yhteisöllisyyden kokemus tukivat yksilöiden itseluottamuksen kehitystä luovassa ilmaisussa. Voimme todeta, että ryhmän tuki ja kannustus osoittautui tärkeäksi välineeksi sitoutumisen ja onnistumiskokemusten kannalta.

Osallisuuteen kannustaminen ja sen mahdollistaminen vaikutti elokuvaprojektin onnistumiseen. Osallisuus on merkittävä lähtökohta Vva ry:n toiminnassa. Ilman Vva ry:n kävijöiden aktiivista osallistumista elokuvaprojektiin, asunnottomien ja asunnottomuutta kokeneiden ääni ei olisi tullut yhtä näkyvällä tavalla esille lyhytelokuvassa. Projektin yhteinen päämäärä lisäsi osallisuutta ja projektiin sitoutumista. Kokonaisuuden kannalta oli tärkeää että Vva ry:n kävijät osallistuivat kuvausviikonloppujen toimintaan kukin kykyjensä mukaan. Kokonaisuus rakentui sekä isoista että pienistä osallistumisen muodoista.

Huomionarvoista koko projektin aikana oli päihteettömyyteen tukemisen onnistuminen. Kuvausviikonloppujen aikana osallistuneet saapuivat paikalla päihteettömässä tilassa. Päihneiden käyttö jäi toisarvoiseksi asiaksi elokuvantekijäryhmän osalta viikonloppujen

aikana, joten onnistuimme tarjoamaan päihteettömän vaihtoehdon projektiin osallistuneille. Kohtasimme päihteisiin liittyviä ammattieettisiä kysymyksiä projektin aikana, joista kerromme lisää seuraavassa kappaleessa.

Projektin orientaatiossa pyrimme tietoisesti karistamaan ennakkoluulomme ja mahdollistimme siten aidon kohtaamisen keinoin myös innostamisen onnistumista. Olemme arvioineet innostamista itsearviointin ja palautteesta saadun tiedon avulla. Huomiot ja palautteesta saatu tieto tukivat olettamusta sosiokulttuurisen innostamisen menetelmän hyödynnettävyydestä elokuvaprojektin toteutuksessa asunnottomien ja asunnottomuutta kokeneiden kanssa. Onnistuimme innostamaan elokuvan tekijät aktiivisesti mukaan yhteiseen luovaan toimintaan. Näiden perusteluiden tuella voimme todeta innostamisen menetelmän toimivan sosiaalialan ammattilaisten viitekehyksenä ja arvoperustana vastaavanlaisien luovien projektien tuottamisessa ja ohjauksessa.

Suosittelimme sosiokulttuurisen innostamisen menetelmää käytettäväksi marginaaliryhmien kanssa toteutettavissa luovissa projekteissa. Lyhytelokuvaprojektin toteutus antaa esimerkin, jonka mukaan innostamisen lähestymistavalla tuotetaan tuloksia, jotka ovat huomionarvoisia yhteiskunnan marginaaliryhmien parissa tehtävässä sosiaalialan työssä. Projektin päättävän ensi-iltajuhlan järjestäminen antaa lyhytelokuvan kautta yhteiskunnallista näkyvyyttä Vva ry:lle ja puolustaa yhdistyksen kautta asunnottomien asemaa. Projektin tuloksiin perustuen kannustamme Vva ry:tä jatkamaan vastaavanlaisien luovien projektien mahdollistamista ja tuottamista kävijöidensä kanssa.

Luovien menetelmien hyödynnettävyys asunnottomien kanssa osoittautui projektin kautta hedelmälliseksi. Elokuvasprojektissa innostamisen teoria ja luovat menetelmät tukivat prosessia luontevasti. Pitkäaikaisasunnottomien naisten kanssa kuvattava lyhytelokuvaprojekti samaan teoriaan ja menetelmiin tukeutuen voisi olla tulevaisuutta ajatellen mielenkiintoinen ja syrjäytyneiden naisten näkökulmaa avaava aihe. Toivomme, että tuotoksesta ja opinnäytetyön kirjallisesta osuudesta on jatkossa hyötyä luovien elokuvaprojektien käynnistämisen- ja toteutusvaiheessa.

6 Pohdinta

Lyhytelokuvaprojektiin osallistettiin Vva ry:n kävijöitä sosiokulttuurisen innostamisen menetelmän avulla. Tarkoituksena oli hyödyntää innostamisen keinoja projektin toteutuksessa sekä arvioida menetelmän onnistumista itsearvioinnin, teorian ja palautteen avulla. Tasavertainen osallisuuden mahdollistaminen ja luovuuteen kannustaminen muodostuivat projektin alussa periaatteiksi, joiden kantamina veimme projektia eteenpäin. Lisäksi lyhytelokuvaprojektilla oli sosiaalialan kehittämistehtävä, jonka tarkoituksena oli esimerkin avulla osoittaa innostamisen menetelmän hyötyjä sosiaalialan luovien projektien toteutuksessa. Sosiokulttuurisen innostamisen menetelmällinen ote ohjasi projektia eteenpäin ja muodosti perustan opiskelijaryhmän työlle. Innostamisen teoria tuki projektin ohjaustyötä. Teoreettinen viitekehys syvensi ammattieettistä keskustelua sekä opiskelijaryhmän sisällä että työelämäyhteistyötahon edustajien kanssa.

Sosiaalialan työn lähtökohtana on aina yhtäläisen ihmisarvon tunnustaminen, riippumatta asiakkaan sosiaalisesta asemasta, yhteiskuntaluokasta, rodusta, päihdeongelmasta tai muusta erottelevasta tekijästä. (Raunio 2009: 105.) Tasavertaisten osallistumismahdollisuuksien myöntäminen kaikille oli keskeinen ohjaustyömme periaate. Projektissa toimittiin alusta loppuun tasavertaisen kohtelun keinoin. Onnistuimme vapauttamaan osallistuneiden luovuutta, minkä avulla lyhytelokuva kuvasi aidommin asunnottoman todellisuutta. Asunnottoman arjen kuvaaminen tarinan keinoin vahvisti projektin kuulumisen periaatteiltaan Vva ry:n arvojen ja lähtökohtien mukaiseksi. Projektilla oli Vva ry:n toimintaan kuulumisen lisäksi pyrkimys toimia keskustelun avaajana asunnottomuuteen. Tarkoitus oli, että valmis lyhytelokuva herättäisi katsojien ajatuksia ensi-iltajuhlissa, sosiaalisessa mediassa ja Vva ry:n tilaisuuksissa. Projekti oli kokonaisuutena pitkä prosessi, johon sisältyi lukuisia työvaiheita, tapaamisia, suunnittelua ja yhteistyötä.

Sosiaalialan ammatillisesta näkökulmasta katsottuna elokuvantekoprosessi johdatti meitä pohtimaan projektin aikana ilmenneitä eettisiä ongelmia. Eettinen harkintakyky on oleellinen osa sosiaalialan ammattilaisen työtä. Ammattietiikkaa tarvitaan, sillä sosiaalialan työssä joudutaan usein painimaan kysymysten parissa, joihin ei ole löydettävissä selkeää vastausta laista, ohjekirjasta tai säännöstöstä. (Mäkinen—Raatikainen—Rahikka—Saarnio 2009: 181.) Kykenimme kunnioittamaan jokaisen

projektiin osallistuneen ainutlaatuisuutta, elämässä tehtyjä valintoja ja näkemyksiä. Ainutlaatuisuuden kunnioittaminen projektissa tarkoitti sitä, että kykenimme ymmärtämään tekijäryhmän tapaa käsittää omaa elämäänsä. Pyrimme ilmaisemaan ymmärryksemme kannustamalla ja vahvistamalla osallistujia. (Raunio 2009: 105.)

Tarkastelimme päihteiden käyttöön liittyviä eettisiä kysymyksiä projektin aikana. Halusimme mahdollistaa elokuvantekoon osallistuville edellytykset päihteettömyyteen kuvausten aikana. Sovimme yhdessä tekijäryhmän kesken, ettei kuvauksiin saavuta päihtyneenä. Kuvausten aikana huomasimme kuitenkin lievää päihteidenkäyttöä yksittäisten henkilöiden osalta. Päätimme ohjata huomion positiivisiin asioihin ja toimintaan sen sijaan, että olisimme nostaneet henkilöiden päihteiden käytön esille. Ensisijaisena tarkoituksena oli tarjota vaihtoehto päihteidenkäytölle, joten pyrimme keskittymään projektin aiheisiin päihteiden käytöstä keskustelemisen sijaan.

Ensimmäisellä kuvausharjoituskerralla Asunnottomien yönä alkoholinkäyttö nousi ajankohtaiseksi kysymykseksi, sillä emme olleet vielä luoneet näyttelijöiden kanssa yhteisiä pelisääntöjä siitä, miten päihteisiin asennoiduttaisiin kuvausten aikana. Tapahtuman jälkeen teimme tekijäryhmän kesken yhteisen sopimuksen, jonka mukaan päihteidenkäyttöä kuvauksien aikana ei toivottu. Suhtauduimme päihteiden käyttöön osin neutraalisti. Niiden käyttöä ei täysin tuomittu, koska ymmärsimme päihteiden olevan osa projektiin osallistuneiden elämäntapaa. Suvaitsevainen lähestymistapa puoleltamme lisäsi projektiin osallistumista ja sitoutumista.

Päihteistä puhuminen ja niiden arvottaminen olivat toissijaisia asioita kuvauspäivien sisällöissä. Pyrimme omalla esimerkillä vähentämään päihteiden käyttöön liittyvän puheen määrää. Keskeistä innostamisen onnistumiselle oli ihmisten aito kohtaaminen. Emme hyväksyneet päihteiden ongelmakäyttöä, mutta hyväksyimme ihmisen ongelmansa kanssa. Kuvauksissa ei tuettu päihteiden käytön ihannointia tai kannustettu päihteiden käyttäjän identiteettiin samaistumista. Päihteiden käytön sijaan tarjottiin vaihtoehtoisia tapoja ajanviettoon. Esimerkiksi palautekeskusteluista kävi ilmi, että elokuvanteko oli näyttelijöille virikkeellistä ja päihteetöntä ajanviettoa.

Meillä oli elokuvan eettisestä viestistä henkilökohtainen vastuu, joka nousi selkeästi esiin editointivaiheessa. Minkälaista elokuvaa olimme tekemässä? Saiko elokuva

sisältää päihdemyönteistä piiloviestintää, vaikka elokuvan teko oli ollut päihteetöntä? Elokuva antoi äänen asunnottomuutta kokeneille, yhteiskunnan marginaalissa eläville henkilöille. Heidän viestinsä esiin tuominen oli sosiaalipedagogisen lähestymisen edellytys. Tarkoituksena oli haastaa, rohkaista ja kannustaa ryhmää pohtimaan elokuvan sisältöä ja yhteiskunnallista viestiä. Tärkeää oli, että elokuvan tekijäryhmä perusteli tarinan omasta näkökulmastaan.

Toimimme ryhmänohjaajina eettisesti haastavalla alueella sosiaalipedagogiseen ihmiskäsitykseen tukeutuen. Eettinen harkinta projektin aikana oli toimintaan liittyvien valintojen, keinojen, kohteiden ja seurausten tutkimista, pohtimista sekä käsittelemistä. Sosiaalialan ammatillisen työn lähtökohtia oli jatkuvasti arvioitava. Sosiaalialan ammattietiikka on yhteisten pelisääntöjen kriittistä arvioimista ja noudattamista. (Mäkinen 2009: 182.) Lähtökohtana oli se, että elokuva olisi asunnottomuutta kokeneiden ihmisten kuvaus omasta todellisuudestaan. Jotkut heidän esittämänsä juonelliset ratkaisut sotivat omaa henkilökohtaista arvomaailmaamme sekä sosiaalialan ammattietiikkaa vastaan. Tästä käytännön esimerkkinä se, että hylkäsimme ryhmäläisten ehdotukset kohtauksista, joissa varastettaisiin kaupasta ja käytettäisiin kannabista. Pyrimme tällä päätöksellä varmistamaan, että elokuvan viesti noudattaisi Vva ry:n toimintaperiaatteita ja sosiaalialan ammattieettisiä suosituksia. Sosiaalialan työntekijät kohtaavat työssä haastavia tilanteita, joissa sekä asiakkaat että työnantajataho koettelevat työntekijän lojaalisuutta. Työntekijälle on haasteellista sovittaa tehtävä työ ja toiminta eettisesti kestäväksi asiakkaiden, verkostojen, työnantajan ja ammattikuntien välillä. (Raunio 2009: 111.)

Projektin alussa opiskelijaryhmällä oli joitakin ennakkoluuloja kodittomien kanssa työskentelystä. Arvelimme, että päihteiden käyttö saattaisi vaikeuttaa työn etenemistä ja aiheuttaa uhkaavia tilanteita kuvauksissa. Palautekeskustelussa kävi ilmi, että myös käsikirjoittajalla ja pääosanäyttelijällä oli ollut ennakkoluuloja opiskelijaryhmää kohtaan. Muutaman kuvauspäivän jälkeen olimme ehtineet tutustua tekijäryhmän jäseniin ja suurin osa ennakkoluuloista osoittautui perättömiksi. Ennakkoluulojen murtumiseen vaikuttivat yhdessä tekeminen ja oleminen. Yhteisen tavoitteen jakaminen nostatti ryhmähenkeä, sillä kaikki tekijäryhmän jäsenet halusivat tehdä onnistuneen ja hyvän elokuvan.

Kullakin tekijäryhmän jäsenellä oli oma näkemyksensä elokuvan viestistä. Elokuvan tarinallisten ratkaisujen yhteensovittaminen vaati yhteistä keskustelua ja pohtimista aiheesta. Elokuvan lopputulos muotoutui tekijäryhmän näköiseksi, jolloin jokainen mukana oleva joutui tekemään kompromisseja toisten näkemysten kunnioittamiseksi. Tulkitsimme palautekeskustelun jälkeen, että käsikirjoittajan arvomaailma oli rakentunut vahvasti hänen henkilökohtaisiin kokemuksiin ja elettyyn elämään. Tulkintaamme vahvisti se, että hän kertoi elokuvan tarinan sisältävän viittauksia omaelämäkerrallisista tapahtumista. Käsikirjoittajan mukaan valinnat määrittivät tekojen seurausten perusteella.

”Se on ihan se ja sama että mikä ihmisestä tulee niin sillä on sekä huonoja valintoja että hyviä valintoja.”

”Mä itekin teen valintoja joka päivä. Jotkut on tosi hyviä, jotkut on sit menny pikkasen pieleen et on tullu vähän noita sanktioita myöhemmin.”

”Sen päätöksen minkä mä tänään teen, sanotaan sellanen kauaskantonen päätös, ei mulla oo hajuakaan onks se oikea vai väärä. Se tulee sit joskus eteen ja joku päätös oli hyvä ja joku ei...Mut tää elokuva oli hyvä päätös. ”

(Käsikirjoittaja 2011.)

Oli mielenkiintoista havaita, miten käsikirjoittaja jäsensi maailmankuvaansa ja eettisiä periaatteitaan. Palautekeskustelun jälkeen mietimme, millä tavoin käsikirjoittajan moraalit oli rakentunut. Tulkitsimme, että käsikirjoittaja arvotti tekojaan seurausten perusteella. Hän sanoi palautetilaisuudessa, ettei monien valintojen lopputuloksista voi tietää etukäteen. Mielestämme jo tekoa harkitessa tulisi yksilön kyetä tiedostamaan, onko teko oikea vai väärä, lopputulemasta huolimatta. Tulkitsimme, että monet valinnat ja teot määrittivät seurausten mukaan ihmisillä, joilla on hyvin vähän valinnan mahdollisuuksia. Vähäiset valitsemismahdollisuudet eivät jätä tilaa eettiselle harkinnalle.

Oivalsimme, että tekijäryhmän jäsenten kokemat vaikeudet ja osin marginaalissa eletty elämä ovat muokanneet heidän maailmankuvaansa siten, että käsitys omista vaikutusmahdollisuuksista on heikentynyt. Osa asunnottomien valinnoista on pakon sanelemia, osa hyviä ja osa huonoja. Valintojen tekeminen on asunnottomalle aineellisista syistä ja puutteellisista elinoloista johtuen haastavampaa kuin muulle väestölle. Näiden realiteettien ja vähäisten valinnan mahdollisuuksien tiedostaminen auttoi meitä kehittämään ammatillista suhtautumista projektin aikana. Onnistuimme

tuottamaan osallistumismahdollisuuksia ihmisille, joilla ei ole sijaa vaikuttaa yhteiskunnassa. Tämän ymmärtäminen elokuvaprojektin lopetusvaiheessa perusteli meille vielä kertaalleen tehdyn työn tärkeyden.

Lähteet

Ahonen, H. 1994. Taide psykososiaalisen työn välineenä. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. Joensuu.

Asunto ensin. n. d. Asunnottomuus ilmiönä. Verkkodokumentti.
<http://www.socca.fi/asunto_ensin/asunnottomuus-ilmio> Luettu 19.3.2012

Fredriksson, Peter – Kaakinen, Juha 2010. Asumisen rahoittamis ja kehityskeskus. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma. Vuosien 2008-2011 väliarviointi ja jatkokauden 2012-2015 lähtökohdat. Verkkodokumentti.
<<http://www.ara.fi/download.asp?contentid=24100&lan=sv>> Luettu 8.3.2012

Hietaniemi, Eila 2001. Asiakas verkoston keskipisteenä: Hyviä käytäntöjä syrjäytymisen ja syrjinnän ehkäisemisen ESR-hankkeissa. Oy Edita Ab. Helsinki.

Hyppönen, Merja—Linnosuo, Outi 2002. Zip, Zap ja Boing. Leikkejä ja muita toiminnallisia menetelmiä. Lastenkeskus: Saarijärven offset.

Hämäläinen, Juha 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio. Kopijyvä Oy.

Hämäläinen, Juha. 2008. Nuorten osallisuus. Teoksessa J. Hämäläinen & E. Nivala (toim.) Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. 9. vuosikerta. Suomen sosiaalipedagoginen seura ry

Ihmisoikeuksien yhteismaailmallinen julistus. n.d. United Nations. Office of the High Commissioner of Human Rights.
<http://www.ohchr.org/24_2.docxEN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin> Luettu 8.3.2012

Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus 1998. United Nations of Human Rights. Office of the High Commissioner for Human Rights. Verkkojulkaisu. Päivitetty: 11.12.1998 <<http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin>> Luettu 19.3.2012

Isaacs, William 1999. Dialogi ja yhdessä ajattelemisen taito. Helsinki. Kauppakaari.

Iso numero. n.d. Pieni yritys köyhyyden vähentämiseksi. 2012. Verkkoblogi.
<<http://isonumero.blogspot.com/p/mika-on-iso-numero.html>>

Jauhiainen, Riitta.—Eskola, Marjatta. 1994. Ryhmäilmio. Juva. WSOY.

Kopakkala, Aku. 2005. Porukka, jengi, tiimi ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki. Edita

Kurki, Leena 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere. Osuuskunta Vastapaino.

Kärkkäinen, Sirkka-Liisa – Hannikainen, Katri - Heikkilä, Iris 1998. Asuntoja ja palveluja asunnottomille: Historiaa ja nykypäivää. Stakes.Stakesin monistamo: Helsinki.

Valtioneuvoston laki asunto-olojen kehittämistä 919/1985 § 5. Annettu 29.11.1985.

Lehtonen, Leena – Salonen, Jari 2008. Asunnottomuuden monet kasvot. Ympäristö 3 / 2008. Suomen ympäristöministeriön julkaisu. Edita Prima oy. Helsinki 2008.

Mäkinen, Päivi— Raatikainen Eija—Rahikka, Anne—Saarnio, Tuula: 2009. Ammattina sosionomi. Sanoma Pro Oy.

Pennington, Donald. C. 2005. Pienryhmän sosiaalipsykologia. Helsinki. Tammer-Paino.

Pääosanäyttelijä 2011. Palautekeskustelu 8.12.2011. Vva ry:n tiloissa. Helsinki.

Ranne, Kaarina-Sankari, Anne- Rouhiainen – Valo, Tuula- Ruusunen, Tuula (toim.) 2005: Sosiaalipedagoginen ammatillisuus – Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Satakunnan painotuote Oy.

Kokemäki. <http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=sosiaalipedagoginen%20ammatillisuus%20sosiaalialan%20ammatillisen%20k%C3%A4ytt%C3%B6teorian%20muotoutuminen%20sosionomi%20%28amk%29%20%E2%80%93%20koulutuksessa%2C&source=web&cd=2&ved=0CDgQFjAB&url=https%3A%2F%2Fpublications.theseus.fi%2Fbitstream%2Fhandle%2F10024%2F16533%2FSosiaalipedagoginen_ammattillisuus.pdf%3Fsequence%3D1&ei=_aszT7P5L4-L4gTa8MTvAQ&usg=AFQjCNF_B7858MfvCUEaGRPdtOJGDn-3Pg&cad=rja> Luettu 12.2.2012

Raunio, Kyösti 2006. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Vajaakoski. Gummerus Oy.

Raunio, Kyösti 2009. Olennaista sosiaalityössä. Helsinki. Gaudeamus.

Tainio, Hannele 2009: Kaupunkiköyhälistö asunnottomuuskierteessä – näkökulmia pääkaupunkiseudun pitkäaikaisasunnottomuuteen. Diakonia Ammattikorkeakoulun julkaisuja. Tampere. Juvenes Print Oy.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2012. Syrjäytyminen ja sosiaalinen eriarvoisuus. Verkkodokumentti.

<http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/tilastot_aiheittain/syrjaytyminen.> Luettu 1.3.2012.

Tiilikainen, Juhani 2011. Käsikirjoittaja. Palautekeskustelu 8.12.2011 . Vva ry:n tiloissa. Helsinki.

Tilastokeskus. Asunnoton n.d. Verkkojulkaisu.

<<http://www.stat.fi/meta/kas/asunnoton.html>>

Toiminnanjohtaja, Vva ry. 2011. Palautekeskustelu 8.12.2011. Vva ry:n tiloissa. Helsinki.

Uusikylä, Kari & Piirto, Jane 1999. Luovuus taito löytää, rohkeus toteuttaa. Jyväskylä. Atena kustannus.

Vailla Vakinaista Asuntoa ry. 2012. Toiminta-ajatus. Verkkodokumentti

<<http://www.vvary.fi/>> Luettu 8.3.2012

Valtioneuvoston asetus tekijänoikeuslaista 1§. Annettu 24.3.1995.

Vva ry. 2012 :Toimintasuunnitelma. Verkkojulkaisu.

<<http://www.vvary.fi/Vva%20ry%20Toimintasuunnitelma%202012.pdf>> Luettu 24.2.2012.

Yle. Leikkaaja voi sokeutua n.d. Verkkojulkaisu.<<http://mediakompassi.yle.fi/4-6-luokkalaiset/ekan-elokuvan-abc/leikkaus/sokeutua>>Luettu 22.2.2012

Yle. Leikkaus alkaa kaappauksella. n.d. Verkkojulkaisu. <<http://mediakompassi.yle.fi/4-6-luokkalaiset/ekan-elokuvan-abc/leikkaus/kaappaus>> Luettu 29.2.2012.

Yle. Leikkaus on rakentelua ja yhdistelyä. n.d. Verkkojulkaisu.

<<http://mediakompassi.yle.fi/4-6-luokkalaiset/ekan-elokuvan-abc/leikkaus/rakentelu>> Luettu 28.2.2012

Yle. Mediakompassi 2006. Kuvakäsikirjoituksen tekeminen. verkkojulkaisu.

<<http://mediakompassi.yle.fi/4-6-luokkalaiset/ekan-elokuvan-abc/kuvasuunnittelu/tekeminen>> Luettu 16.2.2012.

Yle. Musiikki voi muuttaa kaiken n.d. Verkkojulkaisu. < http://mediakompassi.yle.fi/7-luokkalaiset/kokeile_ja_vaikuta/kokeile_itse/harjoittele_mediataitojasi/ekan_elokuvan_abc/aani_ja_elokuvan_viimeistely/musiikk> Luettu 12.3. 2012

Ympäristöministeriö 2011. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2008-2011. Verkkodokumentti. Päivitetty 17.10.2011.

<<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=80707&lan=fi> >Luettu 8.3.2012.

Ympäristöministeriö. www.ymparisto.fi>Asuminen>Ohjelmat ja

strategiat<Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2008-2011.> Päivitetty 12.07.2011. Luettu 10.10.2011.

Palautekeskustelun teemarunko 8.12.2011

Taustat

Käsikirjoittaja/Näyttelijät: kertokaa omista taustoistanne, lähtökohdistanne. Miksi lähditte mukaan?

Toiminnanjohtaja: Kertoisitko Vva ry:stä? Millä tavoin elokuvaprojekti tukee VVA:n toimintaa? (tarinankertomushankkeet, osallisuusstrategiat)

Tarve

Mitä merkityksiä luovilla projekteilla on kohderyhmälle?

Miten Vva ry voi hyödyntää elokuvaa tai elokuvanteon menetelmää toiminnassaan?

Toteutus

Käsikirjoittaja/Näyttelijät: kertokaa omin sanoin projektin kulusta

Työskentelytavat: Mikä toimi? Mikä ei toiminut?

Opiskelijoiden rooli: vahvuudet ja heikkoudet

Työnjako ja vastuunjako: Oliko oikeudenmukaista? Vaadittiinko liikaa/liian vähän? (Saitko oman äänesi projektin aikana kuuluville? Millä tavoin?)

Minkälaisia ajatuksia elokuvanteon myötä syntyi?

Opitko itsestäsi jotain uutta prosessin aikana?

Mihin olet tyytyväinen?

Olisitko tehnyt jotain toisin?

Eettiset kysymykset

Minkälaista viestiä haluamme elokuvan kautta kertoa?

Kenelle elokuva on suunnattu?

Missä sitä voisi esittää?

Kenen elämästä elokuva kertoo?

Kenen näkökulmasta viesti kerrotaan? (esim. Asunnottomien, Vva ry:n, tekijöiden, opiskelijoiden)

Vva ry:n kanta alkoholinkäytön näyttämiseen elokuvassa?

Kevät 2012

Ajatuksia, toiveita?

Julkistaminen?

Markkinointi, miten edetään, minkälaisia ajatuksia?

Ensi-ilta bileet; missä, koska?

Kevään työvaiheiden läpikäynti ja alustava suunnittelu, editointi?

Käsikirjoittaja/Näyttelijät: osallistuminen kevään työvaiheisiin?

Miten tekijät haluaisivat olla mukana elokuvan loppuvaiheen työvaiheissa?

Lyhytelokuvaprojektin kuvausaikataulu

KUVAUSAIKATAULU

29.10.-20.11.

	La 29.10.		Su 30.10.
Klo 9-10	Vepa Aamukahvi	Klo 10-11	Vepa Aamukahvi
Klo 10-17	Kohtaus 3 Otokset 1-6	Klo 11-15	Kohtaus 10 Otokset 1-5 Asunnoton Liikemies
	Kohtaus 5 Otokset Asunnoton Liikemies		Kuvauspaikka: Torkkelinmäki
	Kuvauspaikat: Karhupuisto, Flemari (3) Torkkelinmäki (5)		+Kuvausryhmä, avustajat,
	+Kuvausryhmä, avustajat,		
	La 5.11.		Su 6.11.
Klo 9-10	Vepa Aamukahvi	Klo ?	Vepa Kahvit
Klo 10-17	Kohtaus 8 Otokset 1-6, Kohtaus 9 Otos 4, Kohtaus 6		Kohtaus 6 Otos 4 PUISTOBILEET Asunnoton+ crew Asunnottoman friidupoka
	Otokset 5-6 Asunnoton		Kuvauspaikka: Torkkelinmäki
	Kuvauspaikka: Sörnäinen		+Kuvausryhmä, avustajat,
	+Kuvausryhmä, avustajat,		

	La 12.11.		Su 13.11.
Klo 10-11	Vepa Aamukahvi	Klo 9-10	Vepa Aamukahvi
Klo 10-17	Kohtaus 4 Otokset 1-3, 5 Asunnoton	Klo 10-17	Kohtaus 6 Otokset 1-3 Kohtaus 2 Otokset 1-4 Kohtaus 7 Otokset 1-4 Liikemies Asunnoton(+Kuvausryhmä, avustajat,
Kuvauspaikat: Palvelukeskus ja Sosiaalivirasto Kampissa Metro		Kuvauspaikat: Hakaniemi? Siltämäki? Myllypuro? Asunto tarkentuu	
		+Kuvausryhmä, avustajat,	

La 19.11.	Su 20.11.
Kuvataan uusittavat otokset Aikataulu tarkentuu Klo 10-17 välisenä aikana	Kuvataan uusittavat otokset Aikataulu tarkentuu Klo 10-17 välisenä aikana

Toimistokohtaukset

Kohtaus 9
Otokset 1-3
Kohtaus 4
Otos 4
Liikemies

**Arkena klo 9-19.30 välisenä aikana
Sovitaan aika tarkemmin**

Kuvauspaikka: Metropolia AMK, Sofianlehdonkatu 5

Artikkeli Vva ry:n Asukki-lehteen

”Se on ihan se ja sama että mikä ihmisestä tulee niin sillä on sekä huonoja valintoja että hyviä valintoja.”

-Minileffaprojekti toteutettiin yhteistyössä Vva ry:n ja Metropolian sosionomiopiskelijoiden kanssa

Alkukesästä 2011 neljä opinnäytetyön aihetta etsivää sosionomiopiskelijaa saivat yhteydenoton Metropolian ammattikorkeakoulun opettajalta, koskien lyhytelokuvan tekemistä yhteistyössä Vailla vakinaista asuntoa ry:n kanssa. Elokuvan käsikirjoituksen on tehnyt Vva ry:n aktiivi. Opiskelijaryhmämme tarttui haasteeseen, olimme innokkaita kokeilemaan elokuvanteon mahdollisuuksia sosiaalityössä siitäkin huolimatta, ettei kenelläkään meistä ollut aiempaa kokemusta videokuvaamisesta tai elokuvanteon eri vaiheista.

Eräänä iltana ravintola Monte Etnassa elokuvan käsikirjoittaja sai ajatuksen elokuvan tarinasta. Tarina kertoo kahdesta miehestä, jotka olivat olleet lapsuudenystäviä. Heidän elämänsä lähtivät eri raiteille siten, että toinen heistä kokee asunnottomuutta ja toisesta tulee liikemies. Elämänvalinnoistaan huolimatta molemmat henkilöt kokevat arjessaan sekä onnistumisia että epätoivoa. Käsikirjoittajan näkemyksen mukaan tarinan tarkoituksena oli kuvata pieniä asioita, valintoja, joista ihmisen arki ja elämä muodostuvat. Käsikirjoittajan toiveena oli, että elokuva viestittäisi katsojalle, että kuka tahansa voi joutua elämässään kokemaan huono-osaisuutta, ja että asunnottomat ovat yhtä lailla monien lapsuudenystäviä, perheenjäseniä ja tuttuja.

Roolituksen jälkeen pääosanäyttelijät valittiin ja järjestyksenvalvojakin löytyi. Projektissa oli mukana myös muita Vva ry:n kasvoja tarvittaessa ruoanlaittajina tai sivuosan näyttelijöinä. Vva ry:n järjestösihteeri ja toiminnanjohtaja ovat myös olleet apuna elokuvan lähtökuopista asti. Elokuvan kuvaukset järjestettiin neljänä viikonloppuna syksyllä 2011 Kallion alueella. Opiskelijaryhmä vastasi elokuvan juoksevista asioista, ohjaamisesta, editoinnista ja kuvaamisesta. Elokuvan pääosanäyttelijät saivat itse luoda oman näköisensä roolihahmot, muun muassa kaikki dialogi oli pääosanäyttelijöiden omaa improvisaatiota. Olimme tehneet tietoisin

valinnan siitä, että jätimme elokuvan käsikirjoitukseen mahdollisimman paljon ilmaa. Näin pääosan esittäjille luotiin tilaa improvisoida ja heittäytyä hetkeen.

Opiskelijaryhmämme kokemus Vva ry:stä yhteistyötahona on ollut erittäin positiivinen. Vva: ry:n toiminnanjohtaja toimi omasta roolistaan käsin ennakkoluulottomasti, ideoitamme kuunnellen ja tukien. Järjestö mahdollisti vapaat kädet projektin tuottamiseen ja ideointiin tukemalla käytännön ratkaisujen toteutumista. Vapaa- ja vertaistoiminnan keskuksesta, Vepasta muodostui viikonloppuisin projektin tapaamispaikka, jossa tutustuttiin ja kohdattiin tekijäryhmän kesken. Kokoontumispaikan mahdollistamisen lisäksi Vva ry vastasi myös kuvausviikonloppujen muonituksen. Yhteisen ruokailun järjestäminen oli tärkeää koko kuvausprosessin onnistumisen kannalta ja oli hienoa, että myös Vva ry:ssä ymmärrettiin ruokailun merkitys osana projektin läpivientä.

Sosiaalialalla tuotetuilla kulttuuriprojekteilla voidaan saada aikaan sellaista yhteiskunnallista näkyvyyttä, jolla mahdollistetaan julkista keskustelua esimerkiksi sosiaalisista ongelmista tai vähemmistöryhmien asemasta. Elokuva on tarkoitus esittää tulevaisuudessa Vva ry:n tilaisuuksissa markkinointitarkoituksissa sekä mahdollisesti kaapelitelevisiossa ja sosiaalisen median areenoilla. Näin myös laajempi yleisö voi löytää merkityksiä elokuvan tarinasta tai vaikkapa innostua toteuttamaan vastaavanlaisia projekteja itse. Käsikirjoittajalta on tullut ideoita myös tuleviin elokuvaprojekteihin. Kannustammekin muita ihmisiä tarttumaan rohkeasti tämän tyyppisiin projekteihin. Asioita oppii tekemällä ja yhteistyöllä. Olemme opiskelijaryhmässä pohtineet, millaisen elokuvan saisi samasta aiheesta, mutta kerrottuna naisnäkökulmasta. Olemme erittäin iloisia ja kiitollisia minileffaprojektin toteutuksesta sekä siitä luovasta energiasta ja innokkuudesta, jonka ympäröimänä olemme saaneet opinnäytetyön aikana työskennellä.

Heini Hakulinen, Mark Jääskeläinen, Aino Leskinen ja Joni Luokkala

Metropolia Ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat

(Projektin tekijöiden nimet on poistettu artikkelista)

Kutsu ja lehdistötiedote lyhytelokuvan ensi-iltajuhlaan

Asunnottomuutta kokeneiden tekemä lyhytelokuva "Valintoja" ensi-illassa Ravintolalaiva Wäiskissä

Vailla Vakinaista Asuntoa ry:n ja Metropolian ammattikorkeakoulun yhteistyössä tuottaman lyhytelokuvan ensi-ilta 11.4. klo 18- 20 Ravintolalaiva Wäiskissä, Hakaniemenranta 11.

Kaikkien ihmisten elämään kuuluu niin hyviä kuin huonojakin päiviä. Asunnottomat ovat yhtä lailla monien perheenjäseniä, lapsuudenystäviä ja tuttuja. "Valintoja" on asunnottomuutta kokeneiden käsikirjoittama ja tähdittämä lyhytelokuva. Lyhytelokuvaprojektin tarkoituksena oli luoda osallistumismahdollisuuksia niille, joita emme ole tottuneet kuulemaan. Projekti on heidän käynnistämänsä, jossa he kertovat kodittomuudesta omalla äänellään.

Tervetuloa katsomaan elokuvaa ja tapaamaan elokuvan tekijäryhmää!

Lisätiedot ja ilmoittautumiset torstaihin 5.4. klo 16 mennessä:
Heini Hakulinen p.xxxxxx, heini.hakulinen@metropolia.fi